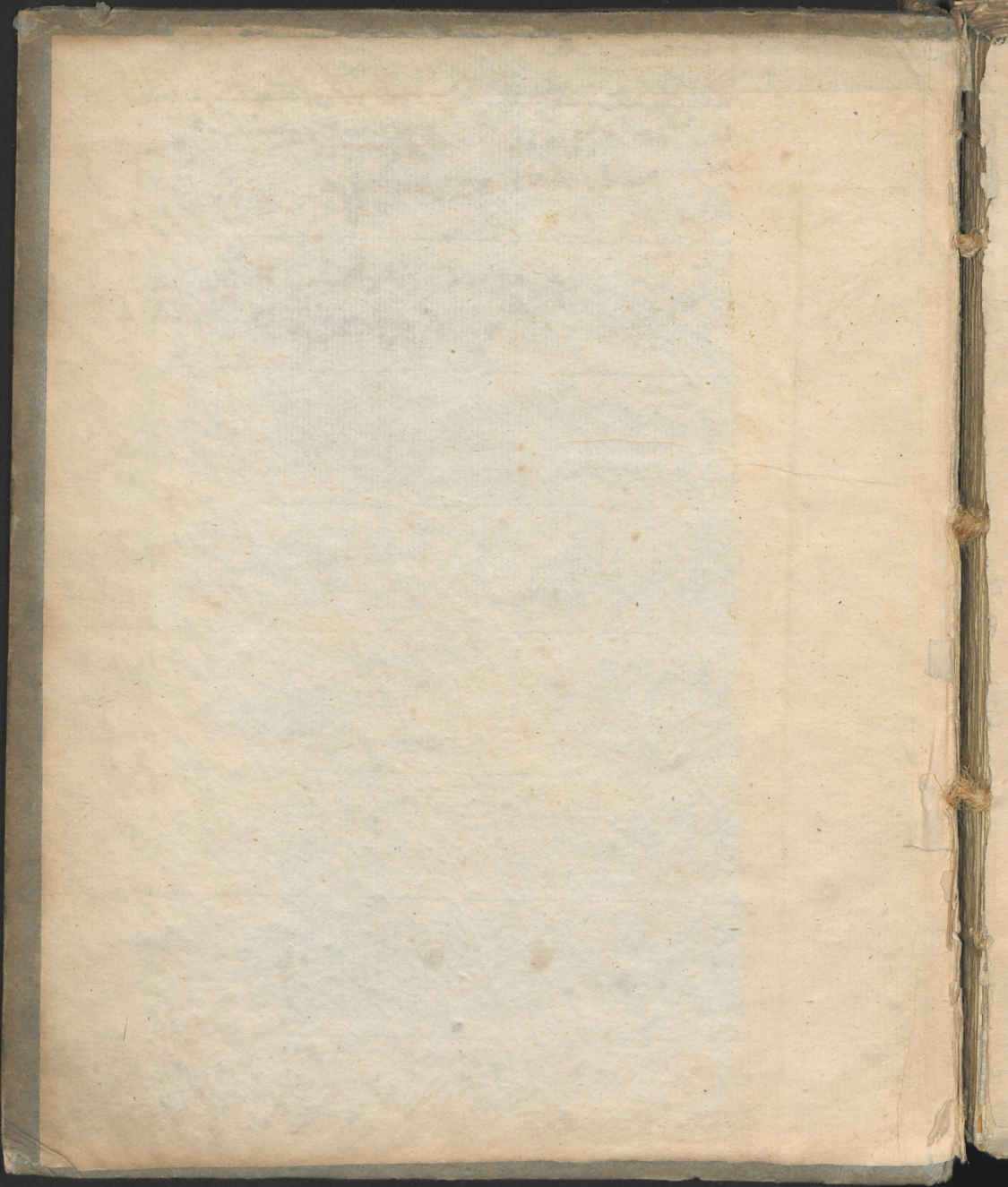

37

27

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
EXHIBENS
BALNEORVM VSVM AD
CVRANDAS FEBRES

QVAM
CONSENTIENTE
GRATIOSO MEDICORVM ORDINE
IN STVDIORVM VNIVERSITATE
ALTORFINA
PRO CONSEQVENDA
DOCTORIS MEDICINAE DIGNITATE

PVBELICE DEFENDET
AVCTOR
FRANCISCVS XAVERIVS EISELIN
ELVANGA-SVEVVS.

DIE XXVII IVNII MDCCLXXXII.

ALTORFII
TYPIS IOANNIS PAVLLI MEYER
ACADEMIAE TYPOGRAPHI.

SERENISSIMO AC REVERENDISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
C L E M E N T I
W E N C E S L A O
DEI GRATIA
ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI
S. R. I. ARCHICANCELLARIO PER GALLIAM
ET REGNUM ARELATENSE AC
PRINCIPI ELECTORI
EPISCOPO AVGVSTANO PRAEPOSITO
ELVANGENSI
ADMINISTRATORI ABBATIAE
PRVMIENSIS ETC.
PATRIAE PATRI
DOMINO SVO CLEMENTISSIMO

PRIMITIAS HASCE ACADEMICAS

PRINCIPI AC DOMINO

C L E M E N T I

W E N C E S L A O

DEI GRATIA

ARCHIEPISCOPUS MILITARIUM CONSECRATUS

S. R. I. ARCHICANCELLARIO PER GALIAM

ET REGNUM AUSTRIAE AC

PRINCIPUM ELECTORUM

ENRICO AUGUSTANO PRAEPOSITO

BRUNSVICENSIS

ADMINISTRATORI ABBATIAE

BRUNSVICENSIS ATO

PATRIAE PATRI

DOMINO SACRILEGIMUS AVCTOR

SECTIO I.
HISTORICA.

Cum antiqui acutos febriles morbos sola diaeta curarent, medicamentaque non ipsis febribus, sed potius aut urgentibus symptomatibus, aut causis affectionibusque, quae cum ipsa febre incidebant, opponerent, eos in diaetae praeceptis ad febres acutas curandas enarrandis copiosissimos solertissimosque fuisse non mirandum est. Cum vero balneorum in diaeta tam sanorum, quam aegrotantium et existimatio summa esset, et usus maximus, etiam non mirandum est, veteres medendi febribus per balnea methodum et commendasse, et crebrius in usum vocasse, quam recentior aetas postea consuevit.

Priusquam vero de veterum instituto loquar, quo febrium acutarum curationem balneorum opere moliti sunt, generatim notandum est, veteres balneo hoc modo ut plurimum uti consuevisse, ut primum in calidam corpus immitterent, mox, ex hac egressi,

A 2

in

in frigidam, postremo sudorem detergerent^a). Quod diligenter in balneis veterum notandum est.

Balnea etfi instituta demum post HIPPOCRATEM in Graecia esse, aut saltem eius temporibus et rariora, et minus instructa apud Graecos fuisse, GALENO^b) quoque monente, videntur, tamen, si ab ipso HIPPOCRATE conscripta est ea libri de diaeta acutorum pars, quae cum §. 31ⁱ editionis Lindenianae incipit, quod tamen post GALENVM in dubium vocarunt plurimi, argumentis ducti gravissimis^c), HIPPOCRATES COVS balnea ad febres sanandas commendavit, adhibuitque: si vero spuria haec pars est, saltem antiquissimo tempore, et non diu post HIPPOCRATEM vivens ignotus ex Hippocratea schola auctor^d) medelam febrium per balnea praecepit. Balnea vero ideo minus frequenter ad febres adhiberi dixit, quod in paucis hominum habitaculis praeparata existant ad balnea necessaria, neque omnibus ministerium ad balnea suppetat: opus enim esse, ut febr-

a) *Gal. meth. med.* L. X. c. 10. cf. *Hier. Mercurial. de arte Gymnast. veter.* L. I. c. 10. p. 54. edit. Coriolan.

b) *Gal. comm.* III. in libr. Hippocrat. de officina medici text. 32.

c) vid. *Fabr. Bibl. graec.* L. II. c. 23. §. 22. Vol. II. p. 557. ubi optimus praeceptor meus, cl. *Ackermannus*, de hac huius libri parte spuria testimonia auctorum adduxit, et argumenta ad probandas spurias eius origines digessit atque discussit.

d) cl. *Ackermannus* in *Fabr. Bibl. graec.* l. c. §. 5 seq. P. 514.

febricitantes bene laventur, utque ipsi nihil operentur, sed ab aliis perfundantur aqua et defricentur. Qui hoc fecerint, et sani balnea frequentaverint, post balnea vim morbi minus sentire, appetere magis et levari a morbo, non lotos vero laedi dixit^{e)}. Minus vero febribus ardentibus, magis peripneumoniis, et cuique alii morbo inflammatorio balnea convenire dixit; dolorem enim lateris et pectoris ac dorsi balneum lenire, sputa matura facere et educere, spirationem facilem reddere et lassitudinem eximere, articulos et cutis superficiem mollire, urinam ciere, capitis gravitatem solvere, nares humectare dixit, *balneoque talia inesse, atque tanta bona tradidit, quibus omnes febre laborantes indigeant* f). Eoque febricitantes qui bene tulissent balneum, quotidie semel aut bis lavari iussit g). Sed noxas a balneis non ignoravit auctor idem, partim accidentes, corporibus ad balneum non debite praeparatis, partim etiam evenientes, ipso balneo praeter iustam indicationem adhibito. Non enim tempestivum esse eos lavare, quibus alvus in morbis iusto liquidior, itemque eos, quibus plus iusto adstricta sit, et non prius subierit. Neque debilitatos lavari oportere, neque ex ciborum fastidio nausea adfectos, vomituve,

A 3

tute,

e) Hippocrat. de diaeta acutor. §. 31. 32. p. 295.

f) Hipp. de diaet. acur. §. 32. p. 296.

g) Hipp. de diaet. acur. §. 33. p. 297.

tive, neque quibus bilis sursum turgeat, neque quibus sanguis e naribus erumpat^{h)}.

Laudata caeterum balnea sunt in Hippocrateis libris ad febrem, quam ob summum vitae periculum, quod affert, φονόδην (interficiensem) auctor libri secundi de morbis vocat, morbo superato, ad valetudinem aegro restituendamⁱ⁾, ad lividum morbum^{k)}, ad pleuritidem, et quidem ita, ut quarto morbi die aeger lavetur, quinto aut sexto oleo unguatur, septimo vero iterum lavetur, si febris non desierit, quo post balneum sudor contingat^{l)}. Ad acutos renum dolores calida balnea auctor libri de internis affectionibus commendavit^{m)}. Eadem idem auctor ad pulmonum tubercula inflammata et ad suppurationem prona laudavitⁿ⁾. Dira febris species est et summe exitiosa, τύφον veteres vocabant. Ad hanc calida balnea non valere, frigida vero linctorum ope applicata partibus nimio calore exustis summe prodesse, auctor Hippocratei libri de internis affectionibus tradidit^{o)}.

DIO-

h) Hipp. ibid. §. 32. p. 296.

i) Hipp. de morb. L. II. §. 65. p. 89. T. II. Lind.

k) Hipp. de morb. L. II. §. 66. p. 90. T. II.

l) Hipp. de locis in homine §. 30. p. 381. T. I. Lind.

m) Hipp. de internis affect. §. 15. p. 216. T. II.

n) Hipp. de intern. affect. §. 10. p. 208. T. II.

o) Hipp. de intern. affect. §. 42. p. 247. T. II.

DIOCLES, ex Hippocratea schola medicus p), phreniticos fortes atque audaces lavacro curari tradidit q). Empirici antiquiores medici vero, quod HERACLIDIS TARENTINI curatio phrenitidis et lethargi probat, a CAELIO AVRELIANO r) producta, lavacrum universale quidem ad phrenitidem et lethargum non adhibebant, capitis vero et linguae fots ad curationem horum morborum inprimis commendabant. Methodicae sectae princeps auctor ASCLEPIADES, lue, hoc est gravi et mortifero morbo febrili quocunque, *aegrotantibus vomitum et lavacrum probat s)*. Reliqui methodici corpora quidem phreniticorum non lavabant, praecipiebant tamen, ut, *si linguae atque totius oris siccitas esset*, spongia tenera, aqua calida infusa, atque mediocriter expressa sensim universa, quae siccata fuerant, humectarentur, utque declinante accessione aegrotanti pubetenus lanae oleo calido expressae apponerentur, atque caput, perseverante alienatione, calida oleo mixta foveretur t). Spongas expressas ex aqua calida post sanguinis detractionem phreniticis applicabant, viribus illaesis, aut minus laesis existen-

A 4

tibus,

p) vid. *Ackermann. instit. histor. medic.* §. 138.q) vid. *Cael. Aurel. acut. morb.* L. I. c. 12. p. 39. edit. Amann. Amst. 1722. 4.r) *Cael. Aurel. acutor.* L. I. c. 14.s) *Cael. Aurel. acut.* L. I. c. 14. p. 43.t) *Cael. Aurel. acut.* L. I. c. 9. p. 26.

tibus, latic quoque spongiarum, aqua calida madidas, gutturi et mento supponebant^{v)}. Lethargicis methodici quidem balnea non commendabant, nisi declinante morbo, cataplasmata tamen capiti imponi in universo morbi decursu iuebant^{vv)}.

Pleuriticis methodici quidem ita curarunt, ut locis dolentibus cataplasmata apponerent, lavacra vero non adhibuerunt, nisi post tres aut quatuor dies, solutis febribus^{x)}. Vaporaciones pulmonum, ab HIPPOCRATE laudatas, reprehendebant, pulmonem ab eis sicari atque purulentum fieri existimantes. In peripneumonia vero spongiarum et cataplasmatum vaporacionem aptam esse dicebant: et si enim ad tempus gravari sese sentiant aegrotantes, eorum appositionem aegre tolerantes, tamen ab his plurimum deinde commodi expectandum esse statuebant^{y)}.

Synanchicis methodici fomentationem olei dulcis calidi adhibendam, et exterioribus partibus verficis oleo dulci calido semiplenas apponendas praecipiebant^{z)}, nec non post phlebotomiam cataplasmata commendabant circum colla extrinsecus apponenda,

n) *Caes. Avel. acut. L. I. c. II.*

vv) *Caes. Avel. acut. L. II. c. 6. p. 83. 84.*

x) *Caes. Avel. acut. L. II. c. 18. p. 123.*

y) *Caes. Avel. acut. L. II. c. 26. p. 141.*

z) *Caes. Avel. acut. L. III. c. 3. p. 184.*

nenda, miti tamen simplicitate confecta, panem ca-
lidum ex aqua et oleo, vel mulso diligenter emol-
litum, vel pollines tritici aut hordei, aut feminis
lini, aut foenu graeci. Singula haec laudabant five
commixta .ex calida et oleo et melle, five aqua,
in qua fuerit decocta hibisci radix, aut contrita et
admixta. Eadem cataplasmata frequenter mutanda
esse praeceperunt, *ne corrupta corporis exhalatione in
acorem veniant*. Spongiarum quoque ex aqua calida
vaporationem commendabant, aut oleo admixto,
aut decoctione mitium materiarum laxativae virtutis.
Spongias quoque collo atque gutturi apponi iusse-
runt, aegrumque aperto ore ad semet vaporem
rapere ^{a)}.

Quae omnia ex methodicorum sectae praece-
ptis tradita etsi quidem probant, balnea a medicis
huic sectae additis etiam ad febres curandas esse
adhibita, probant tamen etiam, methodicos medi-
cos lavacra universi corporis declinantibus morbis
acutis, particularia vero balnea ipsis dolentibus lo-
cis, aut alio modo affectis, in ipso febrium acuta-
rum decursu applicavisse. Balneorum inprimis fri-
gidorum usum ad febriles aliosque morbos efficaci
consilio et illustri exemplo vulgatiorem fecit ANTO-
NIVS MVSA, methodicus medicus et THEMISO-

A 5

NIS

a) *Cacl. Avel.* acut. L, III. c. 3. p. 185.

NIS asclela, a cuius tamen placitis in hoc decessit, quod frigida frequentius utebatur, AVGVSTO, defluxione periculosissima atque acutissima laborante, laxante antea medicina incassum tentata, frigida atque stringente feliciter curato. MVSAM secutus est CHARMIS MASSILIENSIS, qui non solum priores medicos, sed etiam balnea damnavit, frigidaque etiam hybernis algoribus lavari persuasit, merisique aegros in lacus. Tantusque frigidorum balnearum amor homines post haec exempla invasit, ut PLINIVS ^{b)} referat, visos esse suo tempore senes consulares in ostentationem usque rigentes.

CORNELIVS CELSVS, qui neque dogmaticos, neque empiricos, neque methodicos penitus probavit, maxime tamen in medicina ASCLEPIADEM, methodicae sectae primum auctorem, sequutus est, balnea febribus utique convenire adseruit ^{c)}. Pestilenti febre adfectos maturius, quam in aliis morbis, in balneum ducere opus esse censuit.

In renum acutis affectibus aegros in balnea deducendos esse censuit ARETAEVS, si non febriant: si vero inhaereat febris, in herbarum decocto hominem sedentem collocandum esse, vase usque ad umbilicum repleto ^{d)}. Idem auctor ad venae et arte-

^{b)} *Plin.* L. XXIX. c. 1.

^{c)} *Cels.* L. III. c. 6.

^{d)} *Aretaeus* de curat. acut. morb. L. II. c. 8. p. 133. ed. *Wigan.*

arteriae dorsalis, nec non ad vesicae acutos affectus balnea commendavit ^{e)}, inprimis ubi grumi in vesica haerentes dolorem et urinae suppressionem effecerint ^{f)}.

Omnium copiosissime de balneorum usu ad febres curandas GALENVS scripsit. Calore balneorum materias per totum corpus calefieri, liquari, quae inaequalia sunt, aequari, cutim rariorem reddi et multa, quae sub ea antea detenta fuerant, vacuari putavit. Deinde quod calida aqua relaxandi virtute pollet, maiorem utilem solidis partibus a balneo immitti, ubi quis in sicco corporis affectu eo usus fuerit: cumque mos veteribus esset, ut egressi ex calida aqua in frigidam descenderent, corpus hoc modo refrigerari, cutem densari, et vires firmari, denique per sudorem citra refrigerationis noxam corpus vacuari docuit, cumque in uno eodemque balneo, ob frigidae et calidae vicissitudines et rarefcat cutis, et constringatur, ad rationalem febrium curationem pertinere arbitratus est, aegrum neque in febrium principio, neque in incremento lavare, ob densatam coarctatamque hoc tempore cutem carnemque: utilissimum vero balneum esse in febrium inclinatione vel incipiente, vel praegressa ^{g)}.

Hinc

e) Aretaeus de curat. acut. morb. L. II. c. 7. p. 136.

f) Aretaeus ibid. c. 9. p. 138.

g) Galen. de meth. med. L. X. c. 10. et L. XI. c. 20.

Hinc regula in exercenda medicina et medela praecipienda aegrotantibus GALENI fuit, balnea neque in quocunque acuto morbo, neque in inflammatorio, utilia esse prius, quam noxii humores evacuati fuerint, aut concocti ^{h)}.

In fluxionibus, quae ad ventrem sunt, balnea utilissima esse GALENVS ⁱ⁾ censuit, non aequè in sanguinis fluxionibus ac in plethorica dispositione ^{k)}, quam tamen curari commode posse adseruit tum frequenti balneo, tum sanguinis missione, cum exercitatione, tum frictione, digerentibus medicamentis et inedia ^{l)}. Hinc quoque in affectionibus omnibus, quae cum igneo calore coniunctae sunt, balneum perpetuo iuvare, idque ad febres omnes, et ad omnes ficcitates calidas frigidisque magnopere conferre statuit, imprimis vero inflammatoria febre affectis opem summam ferre, quibus tamen neque frigidum atque stringens balneum, nisi post declinationem morbi, neque calidum adeo atque relaxans, nisi impura morbi materia expurgata, utile esse tradidit. Generatim in omnibus febribus, quae ab exustione ac frigiditate natae sunt, aegros a balneo utilitatem sentire, nec minus in febribus, quae ex

lassi-

h) *Gal. Comm. in aph. Hipp. VII. 42.*

i) *Gal. de art. curat. ad Glanc. L. I. c. 14.*

k) *Gal. Comm. in VII aph. Hipp. 46.*

l) *Gal. de meth. med. L. XIII. c. 5.*

laxitudinibus oriuntur, et quae ex pororum angustia atque obstructione, eadem utilissima esse, febrilemque calorem dissolvere docuit.

Non vero ad inflammatorias tantum febres, sed quoque ad alias GALENVS balnea commendavit. Haec febre laborantibus balnea auxilium afferre, si vel erysipelas, vel phlegmone, vel putrescentes atque incocti humores corpus non obfideant ^{m)}, febribusque, quae a putrescentibus humoribus accenduntur, balneum remedium esse, si post humorum concoctionem adhibeatur ⁿ⁾, adseruit. Calida ex aqua potabili balnea in febribus tertianis exquisitis, tam quia aliquid bilis educunt, tam quia humectant, refrigerantque, curationem accelerare ^{o)}, ad ipsamque notham tertianam utilia esse ^{p)}, arte vero facta, atque medicata nocere.

De balneorum usu in ardentibus febribus GALENVS haec tradidit: Dari posse frigidam aegrotantibus, imo eos in frigidissimam aquam absque ulla noxa posse demitti, si vires valentes sunt, et febris ardentissima, et concoctionis notae planae evidentes, sique aeger bono habitu, neque senex sit ^{q)}, deni-

m) *Gal. de marcore c. 8.*

n) *Gal. de marcore c. 7.*

o) *Gal. de arte curat. ad Glanc. L. I. c. 9.*

p) *Gal. ibid. c. 10.*

q) *Gal. de meth. med. L. XI. c. 8.*

denique si coctionis signa adsint, bilisque salsa atque putrescens iam educta fuerit *).

Qui post GALENUM florere medici, ipsum cum in univcrsa artis et theoria, et exercitio ducem haberent, eundem et in balnearum ad morbos acutos commendatione sequuti sunt, ita ut, quod et GALENI consilium erat, balnea in febribus non adhiberent, quae ab impura colluvie humorum nascerentur, neque ea praeciperent, nisi concoctione facta, atque declinante febre.

SECTIO II.

DE BALNEORVM AQVAE SIMPLICIS
ET MEDICATORVM AD ACVTOS
MORBOS VIRTUTE.

§. I.

GENERATIVM.

Si proximam februm acutarum causam spectamus, quam nostri aevi medici in irritabilitate praeter naturam comparata sitam esse statuerunt *), ea in febribus aut auctior, quam in naturali statu, aut minor,

*) Galen. Comm. III. in Hippo. de diet. acut. text. 62.

*) vid. *Elstner Beiträge zur Fieberlehre* p. 18 seq.

nutior, aut abnormis esse poterit. Contraria vero cum contrariis curentur, si aucta in febrili qualicunque morbo praeter naturam est irritabilitas, ea per contrariam curationem minuenda, si minuta, augenda, si abnormis, ad iustam normam reducenda erit. Minuitur vero nimia irritabilitas in quocunque febrili morbo, aut stimulo, qui irritabilem fibram in nimios motus adegerat, deleto, aut obtusiore facto, deletis itaque iis, quae irritabilem fibram stimulaverant, aut ita mutatis, ut tantum stimulum non amplius concitare possint, quantum concitaverant, ipsaque irritabili fibra per sedantem medicinam sic mutata, ut vim stimuli, quam intensiorem experiri solebat antea, minus sentiat, hinc ab eodem stimulo eademque eius in fibram actione in minus vehementes contractiones concitetur.

Sed cum febres quoque existant, in quibus irritabilitas minutor, quam in naturali statu est, putridarum, omniumque exemplo, quas iam antiquior aetas typhorum nomine insignire consueverat, curationis cardo in hoc februm genere in eo versabitur, ut medicina interne data, aut externe administrata quacunque, diaetaque vitalis fibrae vis instauratur, vitalique actione incitatiore facta naturae vires ita augeantur diriganturque, ut quae impar ante medelam adhibitam fuerat subigendo, coquendo atque educendo ei, quod morbidum fuerat, natura,

nunc,

nunc, instaurata vitali vi, morbo sese opponere eumque ad sanationem perducere possit.

Duplex hinc generatim medendi febribus acutis genus est. Alterum, quod ad minuendam nimiam irritabilitatis vim spectat, quodque hunc finem habet, ut, quae stimuli vice fungebantur, aut educantur, aut ita mutantur, ut fibram excitulare amplius non possint, utque simul irritabilis fibra in eum statum perducatur, quo et minus acute sentire stimulum, et in minus vehementes motus concitari queat. Eaque methodi febribus medendi antiphlogisticae prima fundamenta sunt.

Alterum genus in contraria curatione versatur. Si scilicet per febrem minuta est irritabilitas, fracta sensibilitas, labefactaque vitalis vis, ea instauranda augendaque est. Quod per tonicam medendi febribus methodum perficitur, qua et mechanicum et vitale robur fibrae augetur, efficiturque, ut coeloni crisisque natura par evadat.

Ad utramque medendi febribus methodum practicum medicinam praesidiis instructam esse efficacissimis, nemo facile erit, qui dubitet. Balnea ad utrumque praesidiorum genus pertinere iam antiquitas docuit, recentior aetas, experimento, ut plurimum in ancipiti tantum casu instituto, edocla, didicit. Operae igitur pretium me facturum esse existimavi, si in hoc inaugurali libello inquirerem, quid efficiant

efficiant balnea in animali corpore tam simplicis aquae, quam artificio medicata facta tepida frigidaque. Quo facto quid commodi adversive in februm acutarum curatione ab iis expectandum sit docebo.

§. II.

BALNEA TEPIDA AQUAE SIMPLICIS.

Tepida balnea ea voco, quibus tantus caloris gradus non est, quantus humano corpori tam in naturali, quam, si ad eum adhibentur, in aegro statu esse solet. In haec ubi corpus immittitur, necesse est, ut eius calor temperetur eodem gradu, quo ipsius balnei calor temperatior fuerit. Inest praeterea balneo tepido haec virtus, ut et ob aquarum particulas, quae copiose resorbentur ab ipso corpore, fibrae relaxentur, et ob universam corporis superficiem tepidae aquae eam alluentis vi mollitam humores ab internis partibus ad externas deducantur. Sedans denique inest balneo tepido virtus, partim inde nata, quod et ob superficiem corporis emollitam, et ob universi corporis relaxationem fibra irritabilis concitata in minus intensiores motus prorumpit, partim vero ab ea vi profecta, qua balnea in humores agunt, quos diluunt, solvunt, quorumque acrimoniam minuunt, ut itaque, si aut tenaciores, aut acriores humores irritabilem fibram stimulant,

lant, hi balneorum ope diluti atque blandiores facti
 fibram minus laccant.

§. III.

ACTIO TEPIDI BALNEI IN PARTES
 FLUIDAS.

Etſi quidem tepido balneo maior efficaciorque
 vis in ſolidas partes eſt, quam in fluidas, negari
 tamen nequit, humorum et quidem aquoſorum te-
 nuiumque coſiam in eorum corporibus augeri, qui
 balneis tepidis utuntur †). Quae reſorptae aquae non
 ſolum in ſolidis partibus mutationes §. II. dictas in-
 ducunt, ſed etiam humores diluunt, efficiuntque, ut,
 quae nimis antea cohaeſerant, nunc, interpoſito prin-
 cipio aquoſo temperata atque emollita, dilutiora eva-
 dant. Eamque ob cauſam tepida balnea non ſolum
 in omni morborum genere, in quo humores nimiae
 cohaeſionis vitio laborant, efficaciſſima ſunt, ſed
 etiam ad omnes morbos, in quibus obſtructi me-
 tus ſunt, imprimis valent. Quae balneorum tepido-
 rum ad obſtrucciones virtus partim a diluente aqua-
 rum reſorptarum virtute, partim etiam, recte quo-
 que

†) Quanta ſit aquoſi principii reſorptio, ſi univerſa corporis ſuper-
 ficies balneis exponitur, per experimenta et computationes in-
 ſtitutas docuit *Guil. Alexander, Med. Verſuche und Erfahrun-
 gen* p. 22. quo loco aquarum libras decem et uncias quinque ex
 uno balneo ab univerſo corpore reſorberi poſſe adſerit.

que monente Cl. MARTEAU ^{u)} inde explicanda est, quod resorpta balneorum aqua tubulorum atque meatuum latera relaxet dilatetque, eoque modo, eorum diametro aucto, efficiat, ut quae impacta in iis haeserant, atque liberum circulum interceperant, nunc propellantur, eoque modo circuli libertas restituitur.

Blanda aqua communis et acrimoniae expers, ubi per univetsam corporis superficiem resorbetur, et per resorbentes venas lymphatico systemati atque sanguini admiscetur, quae acria fuerant in humoribus, temperentur necesse est. Acrimoniae humorum aqua per superficiem resorpta etiam ideo vehementer obest, quod, libertate in circulo cursuque humorum restituta, efficit, ut generandae acrimoniae causa efficacissima nunc, humorum cursu expeditiore facta, agere desinat.

§. IV.

ACTIO TEPIDI BALNEI IN VNIVERSVM CORPVS.

Corpus nostrum ab aere nos ambiente premi experimenta docent: non sentiri vero hoc aeris pondus, quo corpus nostrum premitur, ipsum id, quod experimur in aere degentes, docet: pondus enim

B 2 aeris

^{u)} Abhandl. über die Bäder, Leipzig 1778, 8. p. 20.

acris in omnia corporis loca cum semper aequo modo agat, ipseque aer, qui in corpore continetur, ob elasticitatem, qua pollet, contra agat, eoque modo externi aeris ponderi eodem gradu resistat, quo superficies ipsa ab eo compressa fuerat, corpus animale ab aeris ipsi incumbentis pondere non gravari sentimus. Id enim absque molesto sensu et incotume manet.

Quod vero materiae superficiem corporis nostri ambientis pondus si augetur, corpus nostrum mutationes a graviore onere ipsi incumbente sentiat necesse est. Si itaque aeris loco aqua superficiem nostram ambit, quae specifica gravitate longe maiore pollet, eam a maiore pondere intensius comprimi necesse est. Eaque pressio hanc in corpus nostrum vim habet, ut motum spontaneum eodem gradu impediat, quo densius graviusque corpus est, quod eius superficiem ambit: ut ipsum prementis superficiem nostram ponderis onus aut titillationis atque voluptatis, aut doloris sensum nobis imprimat, inprimis si vi quadam ad superficiem nostram adigitur; ut tandem compressione universae superficiei omnia eius loca stringantur, fibrae eius itaque breviores, magis cohaerentes evadant, maioremque ad agendum vim nanciscantur. Denfatione hoc modo cute facta, et angustatis vasis subter cutem positis, necesse est, ut sanguis reliquique humores

mores

mores maiore vi ad internas partes refluant, ut itaque dato temporis spatio maior sanguinis copia ad cor meet, quam eodem temporis spatio, corpore pressioni tantum aeris exposito, fuisset factum; ut itaque motus cordis, et qui a corde pendet, articularum, ob auctum affluentis sanguinis stimulum augeatur, eoque modo aucta actione continentium vasorum in sanguinem, et accelerato sanguinis cursu, ipsae sanguinis particulae exactius misceantur, quae überant libero circulo in minoribus vasis solvantur, auctaque secretentium organorum actione et sanguine ad ea copiosius velociusque adacto, secretiones et excretiones, quibus sanguis materiam praebet, augeantur.

Qui in balneum corpus demittunt, pectoris quandam angustiam et in spirando difficultatem qualemcunque sentiunt. Quod a pressione ponderosioris aquae, pectori incumbentis aerisque inspirati pressioni, qua in pulmones agit, non respondentis, pendet, unde sanguis reliquique humores ad pulmones, resistere minus valentes, ire coguntur et respiratio, cum eaque excretio aeris phlogificati ex pulmonibus ^{vv)} auctior, acceleratior redditur.

Balneo etiam haec vis inest, ut cutim abstergat, a sordibusque ei inhaerescens liberet, eo-
que

B 3

vv) Priestley on different Kinds of Air Vol. III, Sect. V.

que modo et satis notabilem causam acrimoniae, quae in cute existit, tollat, et liberando vias secretionem, quae in cute fit, atque excretionem adiuvet. Homines post balnea melius perspirare, et ad sudorem pronos esse, antiquam iam observatio fuit *).

Tandem etiam memorandum est, cum, HIPPOCRATE iam monente, totum corpus et exhalet, et inhalet y), corpora eorum, qui in balnea sese demiserunt, plurimum aquarum ipsius balnei inhalare, et si medicatum balneum est, medicinae etiam particulam non exiguam hoc modo in corpus ferri posse. Frigus cum fibram vehementer stringat, et lumina pororum angustet, minor a frigido balneo fit resorptio necesse est: calor vero cum relaxet, et stimulo suo vim, qua pollet fibra, eaque, qua pollent vasa, intendat, e calido balneo maior, copiosiorque resorptio esse debet, eoque copiosior, quo calidius ipsum balneum fuerit.

§. V.

BALNEA CALIDA.

Balnearum temperatura cum a frigidissima usque ad calidissimam, quam humanum corpus ferre valet,

*). *Andr. Baçii de thermis* L. III. c. 3.

y) *Hipp. Epid.* V. cf. *Struv.* in libello, qui inscribitur: locus Hipp. epid. V. explicatus, Nordhus, 1760. 8. et *Io. de Gorter* de perspirat. insensib. c. I.

valet, esse possit, calida balnea generatim ea vocanda sunt, quae maximum caloris gradum, quem humanum corpus ferre possit, habent. Cum vero corpus animale, sub temperato praesertim caelo, calorem non diu ferat absque incommodo universam superficiem ambientem, ipso animalis corporis naturali calore multo maiorem, de his balneis tantum calidis hic sermo esse poterit, quae teporem quidem superant, calorem vero 100 graduum thermometri Fahrenheitiani non excedunt ²⁾).

Calidorum vero balneorum effectus hi sunt: irritant cutim universam, cui applicantur, eamque rubicundiores reddunt, ac, si nimis calor fuit thermarum, inflammant. Quod RIVERII ³⁾ observatio probat de muliere, quae in exitu balnei calidioris in tantam totius corporis phlogosin inciderat, ut nullo temporis intervallo a doloribus et anxietatibus vacaret, tandemque balneo ex sola aqua tepida adhibito ab omni dolore liberaretur.

Haec irritatio superficiei, iuncta cum rarefaciente vi, qua omnis calor pollet, efficit, ut et humo-

B 4 res

²⁾ Vult quidem cl. *Marteau*, balnea calida esse ea, quae calorem maiorem eo, qui in hominis corpore est, habent, et sudorem producant: (*Abhandlung über die Bäder* p. 5.) sed multo auctiorem et universae superficiei applicatum calorem, eo quem ipsum habet humanum corpus absque noxa diu non fert.

³⁾ Observat, communicat. 33.

res rareſcant, et intenſiore motu per univerſum corpus agitentur, aucta per calorem fibrarum ipſarum aſtione. Hinc velocior humorum turgelcentium motus: intenſa magis continentium aſtio: cordis, arteriarum motus velociores: humorum ad ſuperficiem aditus liberior et ob irritationem accelera-
 rior; febris ſpecies, quae ſudore copioſo, qui tale balneum ut plurimum excipit, ſolvitur.

Reſorptio humoris, qui corpus ambit in balneum demiſſum, eo minor eſt, quo frigidius, eo maior vero, quo calidius balneum ipſum fuerat. Hinc a balneo calido praeter molem humorum apparenter auctam a rarefactione, ob admixtas fluidiores particulas, quae reſorptae fuerant, eorum copia augetur, et abundantiae ſpecies naſcitur, quae iuncta cum his, quae per rarefactionem et calorem facta erant, efficit, ut ſymptomata plethorae commotae, preſſionis, ſuffocationis, anxietatis, palpitationis cordis, vertiginis, haemorrhagiarum, imo apoplexiae naſcantur: ut vero etiam fibrae, praeterim cutaneae emolliantur, relaxentur, humores diluantur, acrimonia in iis haerens involvatur, obſtructa, inſarcta, referentur, circulus humorum ad ſuperficiem accelere-
 tur, productaque ſudoris profuſione efficiatur, ut corpus a peregrinis materiis, quae in eo haererant, liberetur.

§. VI.

ACTIO FRIGIDORVM BALNEORVM.

Cum ad corporis humani varios affectus frigida balnea valeant, eademque ad februm acutarum gravissimarum curationem ab antiquissimis inde temporibus sint commendata, de eorum vi nunc generatim dispiendum est. Ea vel frigidissima sunt, ad quod genus balnea pertinent ex frigidissima aqua parata, cui glacies comminuta adiecta est, vel minus frigus, aut ob atmosphaeram temperiorem, aut ob tepidiorem aquam additam, habent. Virtutem balneorum diversam esse pro diverso frigoris gradu, summamque habere frigidissimam, minus vero validam minus frigidam, facile perspicitur.

Superficies autem corporis nostri ubi in frigidum balneum demittitur, hac in ipso corpore mutationes accidunt: Cutis adstringitur, densaturque, qui effectus generalis omnis frigoris est. Fibrae enim cutis breviores reddit, et in maiorem et angustiore cohaesionem redigit, expresso eo, quod partibus fibrae interfuerat, cohaesionemque arctiorem impederat. Hinc etsi frigus corpora quidem cogit, ea tamen ita durat, ut ab iniuriis, quibus humana vita exposita est, noxas longe minores experiantur, quam quae sub calido caelo degunt, ut

B 5

que

que vegeta atque florida senectus eos etiam maneat, qui sub frigidissimo caelo vivunt ^{b)}).

Non enim fibrae per frigus adstrictae mechanicae dotes tantum augentur, elasticitas eaque virtus, qua laesionibus omnibus tam ab interna, quam externa causa ortis resistere valet, sed vitales quoque: ut enim fibra vitales suas dotes recte exserat, opus est, ut mechanicis dotibus debitis gaudeat, imprimis ut relaxatione, quod vitium a frigore efficacissime corrigitur, non laboret. In adstrictam enim fibram, cuius cohaesio non supra modum aucta est, et stimuli efficacius agunt, et contractio excitata fortior atque vegetior existit. Frigido itaque balneo et adstringens vis inest, qua cohaesio fibrae augetur, eaque, quae iustae cohaesioni adversa sunt, tolluntur, et roborans, qua irritabilis fibra in hunc statum perducitur, ut irritamenta et recte sentiat, et in motus neque nimis debiles, neque nimis fortes abnormesve concitetur: nervorum vero influxus ita dirigitur, ut neque acutiore atque celeriore sensu polleat fibra, neque ad sensum torpida sit. Ad torpidam vero vitalem vim in fibra excitandam augendamque frigus, imprimis intensiore gradu applicatum, vim summam habet, ut itaque frigidiores aerem, frigidioresque aquam, praesertim corpori cum impetu quo-

^{b)} vid. *Dev. Cranz Gesch. v. Grönland* B. VIII. §. 5.

quodam applicatam excitantibus praestantissimis medici adnumeraverint c). Ob constrictionem autem maiusque robur, quod frigida superficiei soli applicata huic imprimis, et universo etiam corpori conciliat, cutis cum spirantibus et inhalantibus vasis stringantur necesse est; hinc his, qui frigido balneo utuntur, neque magnam resorptionem esse d), neque in ipso balneo humores ad cutis spiracula vehementius deverti. Adigi contra humores ex constrictione superficiei vasisque cutaneis contraclioribus ad internas partes, ita ad contractionem stimulat superficiei, ut corpora inhorreant, et invite tremant, augeri hoc modo humorum in interioribus corporis partibus molem, sanguinem ad caput, pulmones, cor, intensiore vi propelli, hinc crebriorem spirationem, gravitatis in capite sensum, pulsum contractum, parvum, irregularem, ut in spasmodico morbo affectis oriri, sed mox, ob sanguinis crebrius ad cor acti copiam, motus cordis concitiores fieri, sanguinem maiore vi per univrsum corpus propelli, donec superato, quod constrictione superficiei a frigore applicato effecerat, impedimento, humorum circu-

c) cf. Thedeni vir. ill. *Neue Bemerkungen und Erfahrungen zur Bereicherung der Wundarzneekunst und Arzneywissenschaft* Th. II Kap. 32.

d) *Arbuthnot essay sur les effets de l'air* pag. 205; *Marteau Abhandl. über die Bäder* p. 44.

circulatio liberior atque vegetior evadat. Frigido hinc balneo febrilis insultus speciem induci, cuius primum stadium, horrores videlicet, non incongrue cum his comparatur, quae in initio in frigidum balneum descendentes eveniunt, alterum vero, caloris nempe, cum his, quae eveniunt, ubi per ipsam frigoris superficiem afficientis actionem motus cordis concitator factus est. Tertium febrilis insultus stadium, sudoris nempe, commode ei comparatur, in quo versantur homines, qui frigido balneo egressi sunt. Auctior enim in his esse solet perspiratio, ita ut saepe in sudorem transeat: aquosae omnes secretiones et expeditiores, et copiosiores sunt.

Princeps hinc balnei frigidi vis in adstrictione fibrae, nec non in robore eius aucto ac in secretionibus aquosis concitatoribus factis sita est. Adstrictionem et maiorem fibrarum contractionem constricta in balneo cutis, adstrictique musculis subter cutem siti probant: robur auctius vires corporis maiores, agilitasque eorum, qui e frigido balneo egressi sunt. Resorptionem ex frigido balneo minorem esse, quam ex calido, ex constringente vi, qua in fibras cutis agit, intelligitur: resorberi tamen ex tali balneo humorem, partim fortior facta per frigidum balneum cutis et cutaneorum vasculorum actio, partim etiam effectus balnei docent, quibus aquosae et secretiones et excretiones semper augentur. Hinc licet frigidum

gidum balneum humores non tanta vi diluat, qua calidum tepidumque, imo ob stringentem vim, qua pollet, humores cogat, atque in angustius spatium redigat, tamen resorberi humoris particulam e balneo, hanc corporis humoribus admisceri, eosdem dilui hoc modo atque attenuari, negari nequit.

Duplicem hinc frigido balneo in humores atque contrariam virtutem esse, quidam haud incongruae adseruerunt, stringentem scilicet, atque cogentem, et, quae post stringentem sequatur, diluentem atque attenuantem. Adstrictionis vis, etsi primario in solidas partes agit, fluida tamen non intacta finit, eademque ratione, qua fibra cogitur, qua vasa in angustius spatium rediguntur, qua dotes fibrarum mechanicae crescunt, qua itaque fibrae, vasa, magis resistunt, maioreque vi in pristinum statum se restituunt, fluida quoque in fibrarum intersitiis et in vasis contenta in angustius spatium redigantur, partes ad cohaesionem aptae sibi invicem magis appropinquentur, fluidior tenuiorque pars et ad arctiorem cohaesionem minus apta exprimitur, eoque modo humores concentratiores et meraciores evadant necesse est. Haec in solidis fluidisque partibus mutatio locum maxime habere potest, ea balnei actione durante, qua superficies cum universo corpore adstringitur: ubi vero cordis et arteriarum motus per ipsam adstrictionis vim vehementior ac sanguinis

nis et progressus a corde, et regressus per venas acceleratio factus est, humores, qui et progressionem, et intestinum motum intensiorem experiuntur, nunc diluuntur iterum, atque attenuantur. Adjuvat hanc attenuationem calor ob auctum motum progressivum et intestinum auctior, quem virtute ad diluendos humores plurima pollere constans observatio docuit.

Nunc quoque ea balneorum frigidorum vis, qua acrimoniae adversantur, facile intelligitur. Acrimoniae fluidorum atque dyscrasiae cum non nascantur in corpore, nisi solidorum tenore praeter naturam mutato, obesse acrimoniae humorum ei, quae per fibrarum relaxationem nascitur, balnea frigida, vim partium solidarum instaurantia, intelligitur. Ea imprimis acrimoniae species, in qua humores solutiores, et ad putrescendum proclives apparent, balneorum frigidorum aut simplicium, aut medicatorum usu potenter corrigitur: quae enim cum pendeat a labefactata solidorum mechanica et vitali vi, eadem restituta emendetur necesse est.

Haerentes in vasis receptaculisque humores crassi alienam naturam atque acrimoniam induunt, quae corrigitur eorum, quae stagnaverant, motu aut instaurato, aut expeditiore facto. Quae vis balneorum frigidorum ad motum humorum augendum cum insignis sit, liquet ea etiam hoc respectu vim ad

ad acrimoniam summam habere. A qua virtute, cum diluente iuncta, summa vis explicanda est sine dubio, quam frigida et simplicis et marinae aquae balnea ad scrofulosum vitium habent^{e)}.

Inest tandem etiam frigido balneo ob resorptas in corpus aquarum particulas vis diluens, qua id quod acre in humoribus est, temperatur, involviturque.

§. VII.

BALNEA MEDICATA.

Balnea aquae simplicis calida, tepida atque frigida insignes quidem virtutes, tam ad sanitatem conservandam augendamque, quam ad morbos depellendos habent: calido enim balneo vis relaxans, spasmus, irritationem sopiens, humores a partibus internis ad externas deducens, diluens, acrimoniam involvens; frigido vero vis adstringens, vim vitalem augens, humores ad partes internas a superficie propellens, motum cordis, vasorum, circulum humorum augens, diluens, acrimoniam involvens summa est: attamen de utriusque balnei virtutibus augendis medici non infelici cum successu cogitant. Cum enim calidi balnei primaria virtus ad emol-

e) cf. Kortum commentat. de vitio scrofuloso T. II. Sect. 3. c. f. §. 83. pag. 142.

emolliationem et relaxationem, frigidi vero ad ad-
strictionem et roboris restitutionem spectaret, ad-
miserunt medici aquae tam calidae quam frigidae
medicamenta, quae et relaxantem emollientemque,
et adstringentem roborantemque eius virtutem au-
gerent.

§. VIII.

BALNEA RELAXANTIA, EMOLLIENTIA.

Ea medici diverſo modo compoſuerunt. Iam
ad domesticam balneorum medicinam pertinet cum
aquis ſurfures ſecalinos triticeosque coquere, iisque
aut univerſum corpus, aut certam corporis partem
immittere. Alii ſaponem, alii cineres, ob ſolventem
et relaxantem alcalini ſalis vim, addi iuſſerunt. Qui-
dam lini ſemen cum aqua coqui, corpusque aut ad-
fectam partem in eam aquam demitti iubent. Ea-
que balneorum genera omnia ad facilia comparatu
pertinent. Alii medicata balnea fecerunt emollien-
tibus et relaxantibus additis aliis, althaea, parietaria,
malva, verbaſco, amygdalarum poſt olei ex-
preſſionem reſiduis ſurfuribus, foenu graeco, rel.

Haec medicamenta balneis calidis tepidisque ad-
dita eorum emollientem atque relaxantem vim au-
geant necesse est. Partim enim ſordes eaque om-
nia, quae poros obſtruxerant, interceperantque ab-
ſtergendo agunt, coque modo efficiunt, ut vaſa
maio-

maïorem ad resorbendum libertatem nanciscantur, quo fit, ut aquosum emolliensque principium maiori copia in corpus feratur, partim vero effectum emollientem relaxantemque, quem aqua calida in cutis fibras habet, augent, fibras magis laxant, molliunt, resistentiam minuunt, efficiuntque, ut plus humorum in relaxatam ampliataque superficiem advehatur, eorumque impetus ad interna viscera minuatur. Efficiunt denique, ut quae per cutis vasa spiraculaque succedere solent, secretiones atque excretiones augeantur.

§. IX.

BALNEA MEDICATA ADSTRINGENTIA.

Ea medici partim ita parare docuerunt, ut frigore aquarum artificio aucto vis adstringens roboransque balnei frigidi augeatur, partim ut adstringentibus aut roborantibus medicinis cum aquis mixtis earum vis stringens intensior evadat. Addidere eum in finem frigidae aquae sal ammoniacum, aut sal mirabile Glauberi, cui quidam vim ad aquam frigefaciendam maiorem adscribere, quam ipsi sali ammoniaco^d). Quidam frigus aquarum auxerunt, glaciem comminutam frigidae addendo. Alii corpora in nivem demisere, a cuius excitante vi effectus,

^d) vid. *Mosley on tropical Diseases*. Lond. 1787. 8. p. 57.

cus, quem nix ad refuscitandos eos habet, quibus frigus vitae flammam minuerat, pars non exigua explicanda est.

Ad vim balneorum adstringentium augendam medicorum consilium fuit aquis adstringentia ex vegetabili regno admiscere. Ad paratu faciles ex hoc genere medicinas balneum pertinet, quod ex aqua constat simplici, in qua cortices querni, aliisque adstringentes comminuti macerati sunt. Hac medicina coriarii, ceu comparatu facili, ad quorumcunque fere morborum, quibus afficiuntur, initia utuntur. Balneum id medicatum ut plurimum sudor calidus, universalis, subinde cum levamine iunctus excipit E).

Ad eadem balnea adstringentia pertinent, quae *BILGVERVS* vir ill. parari docuit, quibus ad febres putridas dysenteriamque castrensem curandam cum plurimo successu usus est, ita ut quos antea, cum antiseptis medicinis pugnaretur, dira mors crebro fuerat insequuta milites in castris degentes, nunc his adhibitis fere omnes morti eriperet. Composita autem erant haec balnea ex infuso florum chamomillae concentratiore, corticum quernorum teneriorum
libris

g) vid. *Luc. Schroehk* in eph. natur. curios. ann. VI. VII. observ. 229.
Cl. Achermann in Ramazini libro *von den Krankheiten der Künstler und Handwerker* Sect. I. C. 1. Vol. 1. p. 25.

libris quatuor et nitri libris duabus^{h)}. Eaque balnea, ut maior esset resorptionis vis, maiorque antisepticarum, adstringentiumque medicinarum efficacia, tepida adhiberi iussit.

Pertinent ad eiusdem generis balnea corticis Peruviani aliorumque febrifugorum infusiones atque decoctiones, quibus medici febrium intermittentium et putridarum medelam moliti sunt. Amarus corticis atque nauseosus sapor, quem delicati aegri non semper amant, medicos primum eo duxisse videtur, ut vias excogitarent febrium sanandarum corticis ope, non per os, sed per alias vias in corpus ingesti. Clysteres, HELVETIOⁱ⁾, duce, primum adhibuerunt ex Peruviano cortice decocto, eosque in propulsandis febribus utilissimos fuisse ipsius HELVETII^{k)}, SWIETENII^{l)}, LINDII^{m)}, QVARINIⁿ⁾ testimonia, ut alios taceam, probant. Alii febricitantes pedes cruraque in decoctum corticis Peruviani immittere iusserunt, neque eos tunc spes febris propulsandae fellit.

C 2

fellit.

h) *Joh. Ulr. Bilguer Versuche und Erfahrungen über die Faulfieber und Rubren*, Berl. 1782. 8. §. 51. p. 91.

i) *Methode pour guerir toute sorte de fiebres sans rien faire prendre par la bouche*. à Paris 1694. 12.

k) *Helvet.* l. c. p. 13 sqq.

l) *van Swieten Comm. ad Boerh.* Aph. 767. p. 567. edit. Hildburghus.

m) *Lind on the Diseases in hot Climates* p. 312.

n) *Qvarin meth. medend. febr.* p. 137. cf. *L. H. Rahn advers. med. pract.* Vol. I. p. 62.

fellit o). Et spes utique est, fore, ut ex adstringentium genere cortices, quorum copiam natura nobis obtulit maximam, infusi decoctive cum aqua, easdem virtutes praesentent, quas *BILGVERVS* in querno, et *ALEXANDER* in Peruviano cortice experti sunt.

Virtus vero balneorum adstringentium atque roborantium vehementer augeatur, necesse est, si cum aquis ad balnea adhibendis adstringentia infunduntur decoquantur. Cumque putredinis vis in eo sita est, ut cohaesionem solidarum fluidarumque corporis partium solvat, haec vero medicamenta cohaesionem augeant, roburque fibrae instaurent, facile liquet, in iis univrsae superficiei, resorptionis vi maxima praeditae, applicatis vires et ad putridos morbos, et ad omnes alios, qui cum infirmato solidarum partium tenore iuncti sunt, summas inesse debere.

Alia ex adstringentium classe balneorum genera lubens praetereo, quod hactenus ad febres curandas adhibita non sunt, balnea martialia, aluminosa, vitriolata, sulphurea.

§. X.

o) *Guil. Alexander medic. Versuche und Erfahrungen* p. 29.

§. X.

BALNEA EXCITANTIA.

Ad haec balneorum genera frigida balnea, glacies repenti aestuante corpori applicata, de quibus iam supra dictum est, pertinent. Ea enim non adstrictiva solum virtute pollent, sed etiam acutiore, quem excitant, sensu, torpidam ad sensum motumque fibrarum incitant, eamque in motus intensiores, et pertinaciores concitant. Hinc eo efficaciora ea esse observatio docuit, quo sensu acutiore per naturam praeditus locus sit, cui adhibeantur. Ad eadem haec genera pertinent ea balnea, quae irritante vi, qua pollent, sensum acriorem in externis partibus inducunt, efficiuntque, ut, irritamento in loco quodam inducto, id fibrarum vitalem vim in universo corpore augeat, ut motus intensior, calor auctior, vires constantiores, auctiores evadant. Ad quod genus, praeter cantharidum, et tincturae cantharidum externum usum, ea balnea pertinent, quae parantur ex pulvere sinapi aquis, quibus ad balnea utimur, addito. Eaque balnea et excitante motusque augente virtute plurima, et ob localem, quam inducunt irritationem, vi revellente ac derivante gaudent.

Resorptio ex balneo cum tanta sit, ut utique multum auxilii a resorpto medicamento, quod sub balnei forma fuerat adhibitum, medici sperent, ut-

que adeo quidam arbitrati fuerint maiorem medicamentorum copiam in penetralia corporis per resorbentia vasa ferri ea, quae per os sumi ab homine possit, minusque mutata medicamenta in corpus per inhalantia vasa perveniant, quam ubi actionem ventriculi, intestinorum experta et ab admixtis humoribus gastricis, bileque alterata fuerint ^{p)}, medici facile eo adducti sunt, ut et ab excitantibus medicinis externe sub balnei aut fomenti forma adhibitis multum auxilii in viribus ad morbum ferendum paribus reddendis sperarent, et ipsam morborum acutorum, inprimis putridorum causam eodem modo longe efficacius, quam per interna medicamenta fieri possit, debellari posse arbitrarentur. Quem in finem medicinas putridae solutioni corporis adversas sub balnei forma eos adhibuisse supra (§. IX.) iam memoratum est. Ad utrumque finem, nempe et ad virium instaurationem, aestusque extinctionem, et ad putredinis curationem alii febre putrida aliaque quacunque laborantibus, in qua vires depressae sunt, et aestus aegrotantem exercet, acetum aut tepidum, aut subfrigidum, externe, fomenti aut balnei localis forma applicari iusserunt. Alii aceto lapidibus candentibus carbonibusque insperso acidum vaporis balneum effecerunt, quo inhalato solvi materias in petore

p) Bilguer über Faulfieber und Ruhrer §. 46. p. 82. cf. Hemmann med. chirurg. Aufzäzze p. 43.

flore haerentes et putredini adversam materiem in pulmones et per inhalantia vasa in corpus reliquum ex univ[er]sa superficie ferri existimarunt. Quod consilium etiam successu non caruit.

Vinum, cuius roborantes atque excitantes virtutes remotissima quoque antiquitas non ignoravit, ad eosdem usus adhibitum est, aut meracum, aut aqua temperatum. Auxiliumque id tulisse plurimum, vires potenter instaurasse, putredinem emendasse, effecisseque, ut morbus ad speratam iudicationem perduceretur, observationes plurimae probant ⁹⁾. Adhibitum autem est aut balnei localis, aut fomenti forma. Maxime profuit spongia vino subacido turgida, loca humectare, lentaque, quae per spongiam fit, frictione efficere, ut resorptionis negotium acceleretur.

Tandem quoque ex excitantium classe medicamenta balneorum aut fomentorum forma adhibuere medici cum successu plurimo ad februm curacionem. Corticem Peruvianum decoctum, aut cum aqua vel vino infusum, radicem serpentariae Virginianae cum aqua calida vel vino infusam, radicem contrayervae, arnicae flores, radices, ad eundem finem medici commendarunt. Maximos autem usus

C 4 pra-

⁹⁾ cf. *Huxham* de aere et morbis epidemicis, in oper. Tom. I. p. 329. *Sam. Gottl. Vogel Handbuch der prakt. Arznei*, Th. I. C. 7. §. 170. p. 408. §. 184. p. 121. ubi vid. auctores, qui citantur.

praestitit in putridissimis morbis camphora aut cum aceto, aut cum vino, aut cum mucilaginoso quodam menstruo soluta. A linteis camphorae concentratiore solutione madidis, quibus universum corpus involvebatur, Illust. Moguntinus Archiater C. L. HOFMANNVS in perniciosissimis atque putridissimis variolis plurimam salutem expertus est.

SECTIO III.

DE BALNEORVM AD FEBRIVM
CVRATIONEM ADHIBEN-
DORVM RATIONE.

---

§. XI.

GENERALIA QVAEDAM.

Iis nunc generatim de balneis expositis, quae ad febres earumque per balnea curationem spectant, (de reliqua enim balneorum virtute ad alios morbos disserendi propositum non habeo) quatenus balnea ad febres speciatim valeant, et in quibus ea medicatam virtutem observatione teste exseruerint, nunc dispicendum est.

Triplex balneorum genus erat, quae ad febres curandas adhiberi possunt, alterum emollientium atque relaxantium, alterum adstringentium atque roborantium; tertium excitantium ac roborantium.

Rela-

Relaxantia atque emollientia balnea quod attinet, ea in omni morbo adhiberi posse, in quo fibra strictionis motusque nimii vitio laborat, ac in quo fluidae corporis partes condensatae liquatione atque maiore tenuitate egent, et ratio suadet, et experientia docet. Haec vero in inflammatoria febre et generali, (synochum imputrem GALENVS dixit) et cum locali inflammatione iuncta locum cum habeant, emollientium atque relaxantium balneorum vis ad eas ad crisin perducendas insignis erit, tam eorum, quibus universum corpus immittitur, quam localium, aut parte affecta videlicet in balneum emolliens atque relaxans versa, aut parte ipsa fotu humido tepidoque emolliente aut relaxante fota.

Putridorum morborum cum haec natura sit, ut vis, quae vitae praeest, in iis minor existat, in solidisque partibus et mechanicae dotes et vitales minutae sint fluidaeque solutiores factae diffuant, adstringentia balnea et roborantia, quae affectionibus, per quas febres hae existunt, potenter obsunt, ad hos morbos plurimum auxilii praestabunt, et quidem aut talia, quibus universum corpus immittitur, aut localia, locis his in ea dimissis, in quibus resorptionis vis plurima est, aut denique epithemata fotaque dictam vim habentes.

Cum vitae vis in omnium morborum, in primis acutorum, qui ob celeriores decursus eam potentius

tius afficiunt, curatione summam attentionem requirat, ac in plerisque ex typhorum putridarumque febrium classe omni modo instauranda fit, instaurantia balnea, ob excitantis medicinae externe adhibitae copiosam resorptionem, ad hunc finem non solum in primis conducent, sed etiam cum id, quod mutatum est per morbum, potenter corrigant, morbo ipsi curando maxime inservient. Inerit itaque iis, quod cuique medicinae inesse debet, qua eminentiora symptomata depellere gestimus, vis ad symptomata haec depellenda ipsumque morbum curandum.

Sed uti omnis medicina, utut maxime salutaris, adversam virtutem exserit, si praepostere ac praeter rectam indicationem adhibita est, ita balnea etiam in morborum acutorum curatione tantum nocent praeter indicationem adhibita, quantum proderunt, ex recta indicatione administrata. Hinc scire expedit, quando a balneis in acutarum curatione aut nulla salus expectanda, aut morbi mutatio in deterius metuenda sit.

Et primum quidem notandum est, eos qui humorum crudorum copia laborant in primis viis collecta, balneo uti non debere: balneum enim his nec corrigendis, nec educendis aptum est. Hinc etiam GALENVS ^{r)} recte notavit, *se aliquos, qui cruditate laborant, scivisse nullo adfecto dolore, cum*

r) De sympt. causis L. II. c. 5.

quievisſent, cum vero in balnea fuiſſent ingreſſi, horuiſſe: balneum enim excrementa, quae prius quieverant, calefaciendo, attenuando, ac in ſpiritum vertendo in motus concitare. Hinc etiam veteres eos non eſſe balneandos cenſuere, qui nuper comederint, vel biberint ^{s)}).

Deinde recte veteres monuerunt, medicum in balneo ad quascunque febres adhibendo tribus poſſimum intentum eſſe debere: primum ut citra horrorem balneum adminiſtretur, quoniam horror intendere febrem poteſt: deinde ut nullum viſcus primae notae ſit imbecillum, neque natura intemperatius, neque intemperie ex praecedente morbo contracta laborans, tandem ut multitudo crudorum humorum in primis viis non contineatur ^{t)}).

In febrium quarumcunque exacerbatione balnea praecipui non debere, veteres unanimi conſenſu cenſuerunt; partim ob horrore ab balneo inducitur febrisque ob eo auctae metum, partim quod veteres balnea hoc modo ordinabant, ut homines primum in calidum deſcenderent, dein in frigidum, poſtea vero ſudarent, quas mutationes febris exacerbationi minus, magis remiſſioni convenire recte exiſtimarunt.

Generatim notandum eſt, laedi a balneo emolliente atque relaxante calidioraque omni febre putrida

s) Gal. meth. medend. L. XI. c. 20.

t) Gal. meth. medend. L. X. c. 10. L. VIII. c. 3.

trida affectos, cum fibram relaxet, et minus robustam faciat: laedi contra adstringente, roborante atque frigido, quibus stricta fibra est et corpus aut plethora, aut inflammationis vitio laborans: excitans tandem balneum semper obesse, si vires aut obfordium in primis viis collectionem, aut ob quamcunque etiam causam interceptae sunt.

§. XII.

FEBRES INTERMITTENTES.

Intermittentes febres per febrifuga alia via, quam per os in corpus ingesta sanare primus tentavit HELVETIVS, celebris apud Parisinos quondam medicus. Cum enim alii stomachum gravari a cortice Peruviano, febrifugorum nobilissimo, alii pectus praeter naturam affici, alii calorem ipsis atque actum augeri quererentur, alii amaram atque linguae minus gratam medicinam recusarent, eoque modo multa obstarent, quo minus praestantissimi medicamento usus vulgatiore ad febres fieret, is consilium cepit febrim intermittentium ita curandarum, ut Peruvianus cortex non devoraretur ab aegrotantibus, sed iis per alvum iniiceretur. Vnciam igitur unam corticis Peruviani in pulverem subtilissimum redacti cum aquae tepidae uncis duodecim misceri iussit, hancque mixturam in aegrotantis alvum sub accessionis febrilis finem iniici, hosque clysteres tempore

pore a febre vacuo durante ter per diem reiterari, usque ad sanationem. Clysteribus ex cortice Peruviano recte administratis statim sanationem subsequi retulit, nulla amplius accessione febris insequente: rarius febrem, sub hac medela post unam adhuc insequentem accessionem terminari, rarissime post duas. Febrem ultra tres accessiones, administrato ex proscripito cortice, perdurasse se nunquam vidisse refert^{u)}. Deleto febrili accessu, eosdem clysteres, et quidem bis per diem, per sex dies continuari iussit, dein sex insequentibus diebus semel de die. Ut retineantur clysteres, singulis unciam dimidiam syrupi papaveris albi addi iussit. Quae medicina syrupo de meconio aut opio ipso cum aqua soluto longe minus valens est. Februm remittentium sanationem ita instruxit, ut concentratae corticis Peruviani decoctioni uncia pulveris corticis admisceretur, haecque mixtura in alvum aegrotantis sub exacerbationis finem immitteretur. Talesque clysteres omni quatriflorio repeti usumque eorum per duodecim dies sic continuari iussit. Curavit hoc modo lactentes pueros, quibus singulis clysteribus duas drachmas corticis Peruviani in alvum immitti iussit. A quarto usque ad sextum annum drachmas tres, ab hoc usque ad decimum quintum unciam dimidiam,

u) Methode pour guerir toute sorte de fievres sans rien prendre par la bouche par Mr. Helvetius, à Paris 1694. 12. p. 13.

diam, ab hoc usque ad vigesimum primum drachmas sex sufficere ad curationem arbitratus est. Debilibus et tenero intestinorum sensu praeditis omnibus dimidiam dosin praecepit.

Sanavit autem hac medendi methodo febres intermittentes soporosas, dysentericas, cum delirio phrenitico in accessione iunctas. Nocere tantum observavit eam, si abdomen aegrotantis tumidum tensumque est vv).

Quam pluribus exemplis utilem ad febres intermittentes curandas probaverat x), eandem medendi methodum alii quoque probatiores medici talem experti sunt. Vbi amarum corticis saporem fastidiunt aegri vel a iunioribus impetrari nequit, ut corticem aut eius praeparata sumant, tuto et aequali cum successu ac si devoratus fuisset, clymate iniectum corticis decoctum, vel eius pulverem aqua dilutum idem omnino efficere swietenivs y) docuit, nisi quod maiori corticis copia opus sit, quam si per os assumeretur, triplex nempe plerumque. Vno autem alterove clymate ex melle, cum sale geminae, vel simili, alvum primum eluendam esse praecepit, ne faeces in crassis intestinis haerentes obstant,

vv) *Helvet.* l. c. p. 17.

x) *Helvet.* p. 33 seqq. p. 43 seqq.

y) Comment. in *Boerb.* aph. 767. tom. II. p. 567. ed. Hildb. cf. *Renandin* in *Rich. de Hautsievk* recueil d'observat. t. II. p. 6. *Murray* app. med. vol. I. p. 576.

stent, utque postea diutius clysmata ex cortice Peruviano parata vacuis intestinis retineri possint. Notandum etiam est, haec clysmata, cum scopus sit illa retinere in corpore, uncias quinque vel sex non debere excedere in adultis, vel unciam unam alteramve in iunioribus, ne mole sua intestina concitent. Viditque SWIETENIVS, saepius hanc methodum in iunioribus successisse. Successit etiam praestantissimo medico, IACOBO LIND²⁾, qui clysteribus ex extracto corticis Peruviani cum aqua soluto febres sanavit. Is, ut retineantur clysteres eo facilius, iis laudani liquidi Sydenhami, aut tincturae thebaicae aliquot guttas adiecit.

Isque felix successus corticis Peruviani in intermittibus febribus curandis clysterum forma adhibiti movit GVILIELMVM ALEXANDRVM, medicum Edinburgensem celeberrimum, ut quid in balnearum forma adhibitus cortex Peruvianus ad febres intermittentes valeret, per experimenta cognosceret. Postquam edoctus fuerat per experimenta, reforberi corticis particulam haud exiguam in ipsum corpus, si pedes decoctioni huius medicamenti immisisset, urinamque post tale pedum balneum emitti a sanorum urina diversam et vim habentem carnes contra

2) On diseases incidental to Europeans in hot climates p. 312. cf.

Rahn adverst. med. pract. Sect. I. p. 62.

contra putredinem praeservandi ^{a)}), consilium cepit febres intermittentes hoc modo curandi, ut aegri, nulla adhibita interna medicina, crura in decoctionem cum cortice Peruviano et aqua factam immitterent. Postquam aegrum repererat febre intermittente tertiana regulari laborantem, qui nulla haecenus ad eam medicina fuerat usus, libram unam corticis Peruviani cum magna aquae copia in magno vase per quatuor aut quinque horarum spatium coqui iussit. Tunc calore decoctionis ita temperato, ut 100 gradus thermometri Fahrenheitiani non excederet, et decoctione in altum atque angustum vas infusa, crura aegri aspero laneo panno fricari et in hoc balneum immitti iussit. Ut et caveretur, ne vapores evolarent, et calor decoctionis conservaretur, vas cum cruribus ei immixtis panno tegi iussit. Balneo hoc modo mox post finitam febrilem exacerbationem per bihorium continuato, aeger e balneo egressus in lecto recubuit. Die a febre libera idem balneum per bihorium repetitum est, tribusque ante novam accessionem horis pedes iterum in idem balneum demissi sunt. Postquam aeger per integrum fere trihorium hoc balneo usus fuerat, febrilis quidem accessio, sed longe moderatior, insequuta est. Deinde, nulla amplius accessione insequente, per quadriduum integra valetudine usus est, cuiusque corpus

a) *Güll. Alexander med. Versuche u. Erfahrungen 1. Versuch p. 28.*

pus et robore, et viribus tantum valuit, ut et operibus suis vacare posset. Quinto die, postquam madidum corpus a pluviarum vi redditum fuerat, febrilis insultus rediit. Sed postquam aegrotus eadem decoctione, quam in futuros usus adseruari ALEXANDER iusserat, iterum calefacta eodem, quo antea, modo, fuerat usus, in eiusque usu per quatrimum bis per diem perrexerat, simulque vomitum concitantem medicinam sumpserat, perfecte convaluit b).

Et si quidem minus firma sententia ALEXANDRI est, febrem cortice Peruviano externe, balnei forma administrato, fuisse depulsam, cum eadem et sua sponte silere potuit, et emetica medicina administrata depelli, neque ex his, quae semel evenerunt, eadem semper eodem modo eventura esse existimandum est, tamen experimenta alia, cum Peruviano cortice instituta, docent, cum aliis etiam formis externe adhibitum resorberi et effectus salutare in corpore producere.

Quantum ad roboris restitutionem conducatur his, quibus debilia et relaxata abdominis viscera sunt, abdomen cingulo munitum habere, quod corticibus adstringentibus et roborantibus siccis in pulverem redactis refertum sit, KAEMPFII c), nobilissimi quondam
medi-

b) Ueber den äußerlichen Gebrauch antiseptischer Mittel in den med. Versuchen und Erfahrungen p. 29 199.

c) Kaempf v. d. Krankheiten d. Unterleibs, 2te Aufl. c. 7. p. 364.

medici, observationes docent. In iis etiam regionibus, quibus inquilinae sunt intermittentes febres, cortex iis, qui eum fumere aut nolebant, aut non ferebant, in pulverem redactus impositusque, aut cataplasmatis forma adhibitus, ad febrem et arcendam, et profligandam profuit. Sic SAMUEL PYE ^{d)} puerum, qui corticem fumere nolebat, sanavit, corpore nudo arctiore veste circumdato, ex tenuiore panno facta, quam uncis quatuor corticis Peruviani referat. Alium puerum sanavit duabus uncis eodem modo adhibitis. Duodecim is auctor febrium intermittentium et remittentium historias enarrat, pulvere corticis sicco pectori abdominique nudo applicato sanatarum.

Quae historiae, quarum numerum collegit illustr. quondam MURRAY ^{e)}, probant, corticem Peruvianum et in clysmatum, et in balneorum, et in sicci pulveris forma externe applicatum valere utique ad febres intermittentes profligandas, adeoque eandem curandi viam in usum vocandam in aegris cum successus spe esse, qui aut nolunt cortice uti, aut eum devoratum non ferunt. Cum vero corticem febres intermittentes profligare constat hac virtute, qua fibram stringit, roburque ei restituit, tentandum utique

d) *Med. Bemerk. u. Untersuch. einer Gesellschaft, v. Aerzten in London, B. II. p. 216.*

e) *Apparat. medicam. Vol. I. p. 576 seqq.*

que foret, quid alii adstringentes cortices, qui in Germania nascuntur, quibusque vile pretium est, quercus, pruni padi, hippocastani, salicis, ulni, pini piceae, nec non quid adstringentia atque roborantia alia amara, radix gentianae rubrae, tormentillae, bistortae, fructus aurantium immaturi, iuglandes immaturae, centaureum minus, trifolium fibrinum, chamomilla, chamaedrys, chamaecypsys, aliaque eius generis medicamenta, quae omnia probatas ad febres virtutes habent, clysterum, balneorum, cataplasmatum, epithematum forma adhibita ad febres intermittentes valeant. Et cum tantum usum ad febres etiam putridissimas gravissimamque dysenteriam balnea antiputrida et adstringentia facilia comparatu praestitere f), utique liquet, a resorpta ea horum balneorum materia, qua febris adversa sunt, eadem, ad febres intermittentes adhibita, corpore praeparato, summe profutura. Ut itaque nihil obsit, quo minus hanc methodum febribus intermittibus medendi medicis ad ulteriora experimenta enixe commendem.

Dubitarunt quidem medici, duce viro de universa medicina practica meritissimo, FRANCISCO TORTI g), de corticis Peruviani externe, forma clysterum aut epithematum applicati, efficacia, at argumentis ducti minus idoneis. Clysteres tot ab aegris

f) Bilguer von Faidfebern und Röhren p. 106.

g) Therap. special. L. V. cap. ult. p. 698.

non facile admitti dixerunt: sed facilius sane admittent aegri medicinam, quae palatum non offendit, dummodo per alvum iniecta utilitatem pollicetur. Dixerunt porro, si etiam febris sanata fuerit cortice per clysteres in corpus ingesto, incertum tamen esse, num sanatio naturae aut artis opera facta sit. At idem dubium contra omnes sanationes moveri recte potest. Porro regeffere, cortice ut plurimum interne simul, et per clysteres in corpus ingesto sanatam esse febrem, et sanationis partem maximam ab interno efficacissimae medicinae usu fuisse repetendam: sed adiuvisse ex cortice clysteres sanationem ipsi hoc modo non negarunt. Tandem ipse TORTI his aegris corticem in clystere dari iubet, qui medicamenta devorare nequeunt, aut lethargo, aut delirio perpetuo, aut febre cardiaca intermittente maligna affectis ^{h)}, eoque modo de hoc adhibendi corticis modo mentem sanam candide aperit. In periculosissimo sane morbi genere medicamento formam non praecipisset, cui nullam, aut exiguam virtutem tribuisset.

Ad carpos etiam quartahariae mulieri corticem in pulvere, vini spiritu subactum, apponi iussit per dies octo, sed absque successu, quo etiam carere debuit medicina, tam angusto loco, ex quo parum medicatae virtutis in corpus deferri potuit, applicata. Sed convaluit a febre mulier, epicarpio ipso, quo usa per octo dies fuerat, devorato ⁱ⁾.

§. XIII,

h) *Torti* l. c. p. 700.i) *Torti* l. c. p. 701.

§. XIII.

FEBRES REMITTENTES.

Remittentes febres cum ex intermittente et continua continente aegros simul occupantibus componentur, sanenturque febre continua continente ad declinationem perducta, remissionibusque longioribus factis atque manifestioribus, adeoque morbi natura sic mutata, ut intermittens febris magis explicita appareat, continens vero minutior facta fit, hinc eodem plane modo, quo ipsae intermittentes, proficientur, corticis Peruviani et aliorum febrifugorum externum usum etiam in his, eodem modo, quo in intermittentibus, valere apparet. Febrem remittentem eodem, quo intermittentes successu curavit cortice Peruviano in pulverem redacto, universo pectori atque abdomini applicato, PYE^k).

Verum uti febrem fugantia medicamenta non adhiberi debere constat, tam in intermittentibus, quam in remittentibus febribus, nisi corpore ita praeparato, ut nihil mali a febre per adstringentia depulsa metuendum sit; ita etiam in externo febrifugorum in intermittentibus et remittentibus febribus usu tenendum est:

1) Ea non adhibenda esse in febribus intermittibus et remittentibus vernis, quae ut plurimum

D 3 natura

k) Med. Observ. and Inquiries Vol. II. n. 18.

natura sua ad inflammationem pronae sunt, nisi inflammatoria dispositione per commodam diaetam medicamentaque sublata. Diaeta antiphlogistica ea, quam HIPPOCRATES in libro de victus ratione a-
 cutorum praecepit, victus tenuis, farinaceus, vegetabilis, potus tenuis, leniter resolventes, saponaceam virtutem habentes, emollientes, omnis acrimoniae et omnis virtutis ad calefaciendum expertes, copiose ingesti, abstinencia a quocunque corporis motu valido, regimen tepidum ad inflammatoriam dispositionem minuendam inprimis conferunt, inprimis si et simul venaesectiones praecipuntur, et interna antiphlogistica medicamenta, sales medii, nitrum, sal ammoniacus cum nitro remixtus, quae mixtura ad efficacissima antiphlogistica medicamenta pertinet, ac, si primae viae impuritatibus laborant, medicamenta, quae alvum laxant, simulque aestui et inflammationi obsunt: cremor tartari cum aqua solutus, alcali fixum vegetabile cum acido citri saturatum, tamarindorum, cassiae pulpa, manna, rel. Regula directrix in curatione februm intermittantium atque remittentium inflammatoriarum generalis esto: curationem harum februm per febrem propulsantia cuiuscunque generis medicamenta non tentandam esse prius, quam inflammatio resoluta, aut dispositio inflammatoria per commodam diaetam medicinamque sublata sit¹⁾.

2) Non

1) Aureum est monitum, quod in curatione omnium februm observari

2) Non adhibenda esse medicamenta febrem fugantia in intermittentibus et remittentibus febribus prius, quam alvus expurgata sit, et functiones viscerum infimi ventris non amplius quam per debilitatem et generalem languorem, qui cum febrium progressu semper incidit, laesae sint, constans fere omnium medicorum observatio docuit. Neque multi CLEGHORNIVM ^{m)} imitati sunt, qui febrem fugantia medicamenta statim, absque ulla corporis praeparatione, ad tertianam febrem adhibuit, in qua si malignitas est, quae mortis aut gravioris periculi metum incutit, febris quidem statim, data, quanta impendi ullo modo potest, opera, suffocanda est, quoniam gravior metus a febre morteque ab ea instante est, quam ab effectibus febris suffocatae, qui semper coniecturales sunt, atque commoda medicina ut plurimum tolli possunt. Quod etiam praeceperunt, exemplis ducti numerosissimis successus felicissimi, viri ad practicam medicinam augendam nati, TORTI ⁿ⁾, WERLHOFIVS ^{o)}, MEDICVS ^{p)}, ut his principibus auctoribus nominatis alios taceam. Veteres etfi quo-

D 4

vari iussit *Stollius*, vir immortalis: Atque in omni phlogoseos concursu cum aliis vitis quibuscunque prima ratio habenda est inflammationis. vid. eii aphor. de cognof. et curand. febr. §. 848.

- m) *Ueber die epid. Krankh. auf der Insel Minorca* c. 3. p. 198 seqq.
 n) *Torti ther. spec.* L. II. c. 3. p. 318 seqq.
 o) *Werlhof observ. de febr.* Sect. III. §. 4. p. 124.
 p) *Samml. v. Beobacht. aus d. Arzneeyvv.* Th. II. B. II. p. 431 seqq.

que in febribus primas vias minus medicamentis, magis diaeta expurgabant, quod medicamentis, quae tuto vomitum citant, et alvum leniter et absque irritatione expurgant, carebant, regulam tamen in februm per balnea curatione hanc posuerunt, ut nunquam adhibenda sint balnea in februm acutarum curationibus, nisi primis viis a fordium colluvie expurgatis, atque ipsa febre concocta.

3) Praeterea cum intermittens et remittens febris et summa obstructionum in visceribus infimi ventris factarum medicina sit, et non raro iisdem generandis occasionem det, generatasque augeat atque pertinaciores reddat, in primo casu tenendum est, febrem, a qua tantum boni expectandum est, tolli non debere, sed eam potius medicinae instar aestimandam esse, et talis quidem, quam natura ad se ipsam a graviore malo liberandam instruxerit. Hinc cum in hoc casu febrifuga medicamenta obsint omnia, obesse etiam eadem externe adhibita existimandum est. Si vero alter casus locum habet, curatio alia plane esse debet. Si enim febrem sopis, eo quod viscera interceperat, non sublato, metus est, ne aeger a febre libratus in graviorem morbum, ab obstructione pertinaciore facta natum, incidat: si vero febrem perseverare sinis, periculum est ne aucta per ipsam febrem obstructione, haec fata aegrotantis acceleret. Praestitit rerum statu tali existente et dispo-

eam medicamento antiputridi maiorem copiam in corpus ferri existimandum sit, quam per devorationem commode tutove fieri possit. Quod experimenta a GVILIELMO ALEXANDRO instituta optime probant. Is manum, quam antea panno aspero fricaverat, in aquae calidae libras quatuor immisit, in quibus nitri unciae quatuor solutae erant. Extracta e balneo post temporis intervallum manu, aquae ponderis unciam unam et dimidiam amiserant, evaporataque aqua nitrum, quod in crystallos coiverat, pondus unciarum duarum vix superavit. Duae itaque nitri unciae ex parte cum aquae vaporibus evolaverant, ex parte vero in corpus ipsum receptae fuerant. Putatque Vir Celeb. fore, ut si corpus univrsum in talem aquae et nitri mixturam immittatur, aquarum unciae centum et viginti, et nitri 2700 grana ab univrsa superficie resorberentur; erravit vero, aquam in univrslo corpore resorptionem fore putans, tantamque, quanta in manu fuerat 9).

Immisit deinde utrumque pedem aquae, in qua nitrum hac proportione solutum erat, ut singulae aquae librae nitri unciam tenerent. Mox conatus ad mingendum maiores sensit, urinasque crebrius emitte, quae diligenter examinatae nitrum continebant, carniq; adfulae eam contra putredinem tuebantur. Lotium, quod alio experimento instituto emiserat, post-

9) *Alexander med. Versuche und Erfahrungen* p. 20.

postquam pedes in decoctionem corticis Peruviani immiserat, non solum putredinis expers manebat per quinque septimanas, sed etiam carniū putredinem potentissime arcebat. Haec experimenta probant 1) materias putredini adversas longe maiori copia in corpus ferri, superficiei balneorum forma applicata, quam interne dari possent. Nitri ex universali balneo aquarum calidarum, in quarum singulis libris uncia nitri soluta foret, tanta copia resorberetur, quanta dari aegrotanti absque summo vitae periculo nullo modo possent. 2) Ipsum corticem Peruvianum balneorum forma in decoctione applicatum et ingredi corpus, et humores eius excrementitios, qui natura sua ad putredinem proni sunt, adversus putredinem efficacissime tueri: eandem hinc vim idem medicamentum in sanguinem, humores reliquos, partesque etiam solidas corporis habituram.

§. XV.

BILGVERI, VIRI CELEB. EXPERIMENTA.

Hactenus enarratis experimentis ALEXANDRI ductus BILGVERVS, ex principibus chirurgis exercitus Regis Borussiae, vir gravissimus, quid valeant balnea antiseptica in febribus putridis castrensis et dysenteria milites in castris vexante instituit ^{r)}.

Cum

r) Bilguer, *Versuche und Erfahrungen über die Fautsieber und Ruhrten.* pag. 105. seqq. ubi haec experimenta, eorumque successus enarrantur.

Cum in ultimo bello, quod FRIDERICVS II. Borussiae Rex, cum Austriacis gerebat, regius exercitus castra in Bohemia fecisset, aliquotque millia militum partim febre putrida, partim dysenteria affecti graviter decumberent, ex tam insigni his morbis affectorum numero quadraginta et unum in militare nosocomium, omnibus rebus necessariis instructum, Celeb. BILGVERVS deferri iussit. Delectis aliquot chirurgis, ad aegrotantium curam, curavit, ut omnes in amplis atque spatiosis conclavibus, quorum aer non interceptus esset, decumberent. In amplissimo conclavi tredecim aegroti decubuerunt, e quorum numero unus grave in altero genu vulnus sclopeto ipsi insiditum habebat. In altero conclavi duodecim, in tertio novem, in quarto septem aegrotantes decubuerunt. Alvo primum omnibus ducta medicamento, quod ex ipecacuanhae et rhabarbari radicibus compositum erat, cum neque medicamenta neque cibos stomachus ferret, instituit secum tentare, quid harum febrium per balnea antiseptica curatio proficiat. Balneum hinc ex infusione florum chamomillae, corticum quernorum ab nondum adultis arboribus degluptorum libris quatuor et nitri libris duabus parari, aegrosque in id calefactum ad calorem graduum 96 thermometri Fahrenheitiani imitti per quartam horae partem, dein in lectum iterum deferri iussit, sudoremque, qui balneum alias insequi solet, caveri. Id balneum singulis diebus semel

mel, matutino tempore, repetitum est, ita ut aegri postea diutius, et ad horae spatium usque, in balneo manerent. Post balnea aegros semper alacriores esse, meliores se habere et viribus magis constare, lactus animadvertit.

Singulis lectulis vas appositum erat, in quo mixtura ex cortice Peruviano, nitro et aceto continebatur: aegri iuebantur vapores ex eo ore naribusque attrahere, qui iniectis in haec vascula lapidibus candentibus evchebantur. Hoc modo etiam aer in conclavibus emendatus est.

Vesperi corpora aegrotantium aceto tepido lota sunt. Quibus alvus laxior erat, his clysteres ex Peruviano cortice cum vino costi iniicebantur. Interna medicina omnibus parca fuit, aliis ex laudano, aliis ex cortice Peruviano infuso, quibusdam ex nitro cum aqua soluto. Potus ex aqua, cum aceto aut vino. Victus vegetabilis, pomaceus.

Successus curationis is fuit: Eorum qui in primo conclavi decumbebant, nullus fatum subiit, praeter eum, qui in genu vulnus habebat. Ex altero conclavi duo funera elata sunt, his vero pulmones suppurati erant. Ex tertio conclavi nullum funus elatum est, ex quarto vero unum, hominis, qui ex esu pomorum immaturorum nimio dysenteriam atrocissimam contraxerat. Ex numero itaque 41 aegrotantium diro morbigenere affectorum tres tantum

tum periire. Convalescentibus diaeta instaurans, vinosa fuit.

Qui in castris iisdem morbis decumbebant, ob opportunitatis defectum in balnea quidem immitti non poterant: at quoniam corpora eorum quotidie aceto lavabantur, tamen ex maximo aegrotantium numero vix centum fatum subierunt. Vinum inprimis convalescentibus auxilium summum tulit.

§. XVI.

THEDENII V. ILLVST. ALIORVMQVE
EXPERIMENTA.

HAHNII, clarissimi quondam medici, qui et utilem librum de aquae simplicis virtute medica congescit^{s)}, observationes THEDENIVM, senem venerandum, docuerant, frigidissimam aquam externe adhibitam et in varioloso morbo, et in malignis febribus summe esse utilem. Ex HAHNII consilio THEDENIVS frigidam aquam tumori inflammatorio cruris ingenti, qui gangraenae metum incutiebat, hoc effectu imposuit, ut aqua frigida per trihorium studiose imposita, tumor resolveretur. In malignis deinde febribus, in quibus pulsus languidus erat, mortisque metus praesentaneus, frigidissimam aquam abdomini, scrotoque imponi, eademque pectus, brachia,

^{s)} Unterricht von Kraft und Wirkung des frischen Wassers in die Leiber der Menschen, besonders der Kranken. Breslau 1749. 8.

chia, crura, os lavari iussit, deterfisque partibus aegrum stragulis tegi. Hanc medelam pulvis plenus, sudor copiosus, salus aegrotantium exceperere. Eoque modo multi e mortis periculo erepti sunt.

Aegrotantes quibus iam instabat mors, et qui nullo medicamento moveri potuerant, inhorruere, frigidissima aqua scroto atque abdomini applicata, intremuere, vitaeque per eius irritationem resuscitata effecit, ut analeptica, volatiles sales, Peruvianus cortex, radix serpentariae Virginianae, quae medicamenta omnia antea incassum tentata fuerant, nunc aegrotantium vitam salutemque resituerent. Idque inprimis illa alteratione ac irritatione effectum est, quam aqua frigida induxerat.

In putrida febre, in qua abdomen inflatum erat, et symptomata pessima quaeque urgebant, rebus aegri fere desperatis, abdomini per diem quinque sexiesve lintea aqua frigidissima madida imposuit, clysteresque ex infuso florum chamomillae frigidissimos in alvum ferri iussit, simulque omnia medicamenta frigidissima dari Cl. LAMARQUE, hoc successu, ut mox post contrariam hanc medendi methodum tentatam symptomata pessima quaeque, virium summa prostratio, syncope atrocissima minuerentur, ac venter deinde mollior et minus tumidus fieret. In initio tanta sensus imbecillitas fuit, ut aeger frigus non sentiret. Postea sensit frigidam ex-
terne

terne et interne adhibitam idque resuscitatam fuisse vitalem vim, quae effecta fuerat, docuit. Tandem aeger, morbo diro penitus depulso, convaluit ¹⁾.

Exempla ex auctoribus aliis permulta alia colligere possem, quae vero quod eadem probant, quae haecenus adducta sunt, silentio, ne nimis moles opusculi mei increseat, praeterco.

§. XVII.

AQVARVM FRIGIDARVM, ACETI, VINI,
EXTERNVS AD PVTRIDINEM VSVS.

Dirissimum symptoma februm putridarum atque ex biliosis putridarum abdominis ab aere explicito tumor est, meteorismum vocant. Contra hunc internis medicinis antisepticis nobilissimis, acidis mineralibus, cortice Peruviano, radice arnicae, serpentariae, nec non volatilibus, camphora, volatilibus salibus pugnatum est, at exitio ut plurimum opem superante. Hinc externas medicinas medici tentarunt, frigidissimam aquam abdomini impositam, vinum frigidum, quod ob antiputridam, atque instaurantem vim potentius aqua est, acetum, et, quod omnia curationis puncta absolvit, acetum, cum camphora in eo soluta. Alii corticem Peruvianum cum

¹⁾ vid. Cl. viri tractationem de usu aquae frigidissimae ad febrem biliosam putridam, quae legitur in tom. LXVI. diarum medici Gallici a Cl. *Bachero* editi, titulo: journal de medicine. p. 461.

cum vino coctum cataplasmatibus frigidi forma adhibere: neque imbellis medicina foret ex tenellis quercuum corticibus et arnicæ radicibus cum vino aut aceto coctis atque in pulvem redactis, camphora addita. Camphora enim, HOFMANNO, Illustri archiatro Moguntino teste, ad putridissima morborum genera tantum valet externe adhibita, quantum vix ulla alia medicina valere potest. Ipse autem meteorismus cum triplex sit, et partim summam relaxationem atque solutionem per putredinem inductam, quæ efficit, ut solutus aer atque elasticitatem nactus abdominis cavum expandat, causam habeat, partim vero sordes in intestinali tubo collectas putridissimas, quæ ob auctam putredinem aerem eructant intestinale tubum dilatantem, partim vero inflammationem cum putredine coniunctam, stagnantibus in abdominis visceribus humoribus in putredinem versis aeremque continuo eructantibus, medendi methodus meteorismo etiam ad has causas, quæ illum produxere, dirigenda erit^{u)}. Per putredinem atque solutionem humorum natus, per medicamenta mox enarrata adstringentia atque instaurantia frigida optime sanabitur: ab acre ex sordium putridarum collu-

^{u)} cf. Mich. Sarcone *Geschichte der Krankheiten, welche durch das ganze Jahr in Neapel sind beobachtet worden*. III Th. p. 117/119. Eyerel comm. in Stoll. aph. I. IV. p. 177. qui utilissima de diro hoc febrium putridarum symptomate tradiderunt.

colluvie evoluto natus iterato data medicina laxante simulque antiputrida curabitur: natus per inflammationem, etsi quidem ob malignam humorum indolem morbiq[ue] vim maximam semper curatu difficilissimus est, depelletur tamen alvo a sordibus liberata, datis discutientibus antisepticisque, Mindereri praesertim spiritu, externeque eadem medicina, cum camphora ac vino tepido impositis vv).

Caeterum ad alios etiam affectus, qui aut cum febre putrida esse solent, aut a putredine nascuntur, antisepticae medicinae atque instaurantes externe adhibitae summam utilitatem praestiterunt. Symptomata februm putridarum gangraena, aut, si incidit, critica curanda est, partibus affectis in locale continuumque antisepticum balneum immittis, simulque internis medicamentis contra putredinem efficacissimis praeceptis. Univerſa adeo gangraena curatio externa nulla alia maxima ex parte est, quam per localia balnea antiseptica. Senilis gangraena, si et progressus eius per medicamenta nobilissima instaurantia, opium, vinum, Peruvianum corticem, radicem serpentariae cum vino datam, cohiberi nequeunt, aegro tamen longe minus molesta fit, eisq[ue], qui cum aegro sunt, longe minus, foetore emen-

vv) cf. *Wienhold de viscerum inflammatione occulta*, Gotting. 1772. 4.
Reyland diss. de inflammat. latentibus, Ingolstadt. 1789. 8. quae
 auctior prodiit titulo: *von verborgenen und langwierigen Entzündungen*, Wien 1790. 8.

emendato, molestiae creat, si gangraenosa pars in balneum antisepticum immittitur. Virum vidi octogenario longe maiorem, cuius alterum pedem gangraena fenilis invaserat. Efficacissimis quidem medicinis datis ex mox enarratarum genere gangrana non repressa est, eius progressus tamen retardati. Maxime vero ad progressus morbi retardandos contulit id consilium, quo exesus usque ad tarfi ossa pes et foetidissimo tabo diffuens quotidie bis in decoctionem saturatissimam corticum quernorum cum vino factam demittendus erat. Post singula balnea exulcerata pars pulvere ex corticibus quernis et camphora parato obducta, eoque modo effectum est, ut omni foetore depulso omnique suppressa putredine, vitam aegrotans tolerabiliorem ageret. Externa medicamenta constringentia antisepticaque idem effecerunt in hoc sene, quod condensantes materiae efficiunt in coriis maceratis. Adstrinxere nempe partes relaxatissimas, putredinem efficacissime correxere: pedique hoc modo mutato eadem indoles erat, quae coriis, coriariorum opificio per adstringentia condensatis.

§. XVIII.

COROLLARIA.

Quae cum ita sunt, vix fore puto, qui quin praeclaras ad putridos morbos virtutes balnea putredini

tredini aduersa habeant, dubitent. Exemplorum enim tanta vis est, tanta tamque pertinax fuit effectus boni constantia balnearum ad hos morbos adhibitorum, ut sane ego dubitem, num efficacior utiliorque ad putridos morbos medicina existat, balneis putredini aduersis atque ita administratis, ut ei, quod in morbo laesum est, vere obsint. Non omnis enim generis balnea putredini aduersa in singulis morbis putridis convenire facile intelligitur.

Convenient autem balnea tepida, ad BILGVERI V. Cl. mentem parata, quibus tamen ego tantum caloris gradum non darem, quantum BILGVERVS dedit, ad febres putridas eas, quae absque fordibus primarum viarum sunt, in quibusque aestus vehementior aegrum excruciat, solidarum partium compage simul laxa, et viribus oppressis existentibus.

Balnea ex aceto tepefacto, in quo camphorae particula soluta sit, convenient, plethora, inflammatione, calore acri, urente, respiratione gravi, meteorismo ex inflammatione, praesentibus. Locale pectoris, gravi respiratione pressi, balneum ex aceto cum camphora et sale ammoniaco, idemque abdomini per inflammationem in tumorem elevato applicatum imprimis conveniet.

Balnea vero adstringentia ex quercus, hippocastani, pruni padi, alni, pini piccae, salicum, aliisque

que adstrictione valentibus corticibus, inprimis vero ex cortice Peruviano convenient in putridis longis foeminarum, virorum debiliū, aestate humidiorē simulque calidiorē, in laxa solidorum compage, post evacuationes quascunque gastricas, sanguineas, cutaneas nimias, in virium defectu, crīses tardante, pulsu molli, debili, calore non magno, synocho putri remittente, intermittente, constitutione intermittentium febrium conregnante, instante gangraena^x).

Balnea vero instaurantia atque cutim aliquo modo irritantia ex floribus arnicae cum vino infusis, et ex semine sinapi cum aqua, aut cum aceto et aqua infuso convenient in irritabilitatis defectu, sensuum externorum, internorum torpore, tarditate, anaesthesia, urinis, calore, pulsu, naturalibus.

Balnea vinosa, aromatica, ex floribus chamomillae, herbis maioranae, scordii, menthae piperitidis, serpilli, origani cum pauca aqua aut vino coctis, camphora in hac decoctione soluta, aut externe ad mentem Illustr. HOFMANNI adhibita convenient artubus frigidis, facie collapsa, pallida, pulsu tenui, molli, delirio taciturno praesentibus.

Balnea frigidissima, ex aceto praesertim vinove localia, v. g. epithemata huius generis abdomini imposita convenient in meteorismo a summa rela-

E 3 xatio-

^x) vid. Stoll aph. de cognoscend. et curand. febribus §. 496.

xatione, iuncto cum irritabilitatis summo defectu. Convenient quoque, etsi cautum usum in hoc casu requirunt, balnea frigidissima localia ex nive, glacie comminuta, si ob irritabilitatis defectum, summamque relaxationem humores in summam putredinem mox transitori in abdominalibus aut pectoris visceribus congeruntur. Convenient quoque sensu aegri per morbi vim ita minuto, ut potentissima eum excitante medicina opus sit.

Non vero id meum propositum est, ut balnea putredini adversa instar omnis medicinae in putridis febribus commendem. Utilia tantum erunt, diaeta tali existente, qualis esse debet, ut, quae putredini favere possent ullo modo in aere aegrum ambiente, victu, motu, excretionem, retentionem, rel. efficacissime caveantur, internisque simul medicamentis morbo contrariis, strenue adhibitis. Bene enim notandum est, in tanta corporis labe, quanta in putridis est, omnia tentanda esse atque simul in usum vocanda, quibus haec labe corrigi atque deleri possit.

Denique memorandum est, balnea haecenus memorata tam universalialia, quam localia tantum fere esse adhibita, ubi anceps morbus erat, vitaeque spes, ob morbi summam vim, exigua y). Si vero spes medicos, ea in tam deplorato aegrotantium statu adhibentes

y) vid. Cl. *Lentin* in memorabil. circa aerem, vitae genus, sanitatem et morbos Clausthalienf. p. 24 seqq. *Güchris* in den *Samml.*
aus-

praesertim ex antiquioribus DIMSDALE, ex recentioribus GATTI et WAGLERO. Accelerari quoque eruptionem variolarum, si febris difficilis est, et eruptio ob cutim adstrictam nimis densatamve retardatur, tepido atque emolliente balneo fotuve observatio docuit. Multum valere eadem balnea, eosdemque fots pedibus applicatos, si humores nimio impetu in hoc morbo ad caput feruntur, exempla quoque docuere; docuere etiam in varioloso veneno a superficie ad internas partes regresso et symptomata gravissima, a decimo praesertim die, ad diem usque decimum quartum vel decimum sextum concitante, nullam medicinam esse efficaciorum, balneis aut emollientibus, aut balneis cataplasmatibusve ex semine sinapi irritantibus manibus pedibusve applicatis, ad tumorem scilicet salutarem in his partibus concitandum, sine quo variolae, si copiosae sunt, vix unquam benignae esse solent.

Sed alia quoque medicamenta externa, ad balnearum genus referenda, adhibita a medicis sunt ad vim variolarum, quam ad destruendum corpus habent, maximam infringendam minuendamque. Camphorae inprimis tribuit virtutem maximam ad hoc summe mortiferum variolarum genus, externe appositae, huius in corpus resorptione corrigi putredinem, emendari humores, vires refocillari, aegri
statum

statum ex dubio in certiore reduci, docuit ad optimos de varioloso morbo, quotquot existunt, scriptores referendus, Moguntinus archiater HOFMANNVS, quo etiam in variolarum curatione felicior vix medicus fuit. Docuitque is vir per exempla, deploratum iam aegrotantium statum, camphora externe tanta copia adhibita, ut uniuersum corpus ea quasi obducatur, in meliorem posse restitui ²⁾.

§. XX.

CONTINENTES INFLAMMATORIAE.

Ad inflammatorias febres curandas non conuenire balnea, iam GALENI observatio fuit, supra Sectione I. allegata: conuenire vero superato morbo, ad vires restituendas, idque quod resederat de morbi materia in corpore, eliminandum. Neque recentior aetas balnea uniuersalia emollientia ad febres inflammatorias adhiberi suavit: sunt contra quaedam inflammationum genera, erysipelatis exemplo, ad quae omnem humorẽ minus utilem esse existimatum est. Localia vero summe conferre ad inflammationem resolvendam omnes adserunt. Et quidem humores emollientes, cataplasmatibus, epithematibus, fofis forma omnibus locis inflammatione tam interna quam externa affectis commode imponuntur,

²⁾ vid. nobilissimi huius medici *Geschichte der Freyfrau von Fischering*, Monat. 4.

tur, eximiumque usum praestant. In interancorum inflammatione etiam generalia balnea cum simplicis aquae calefactae, tum, quae longe praestantior est, cum emollientibus rebus variis coctae, effectus summe utiles praestiterunt. Et quidem

A) In gastritide, in qua aegri medicamenta interna fere nulla ferre possunt, externis auxiliis, et potissimum balneis emollientibus, praeter venaesecionem et rigorosissimum regimen antiphlogisticum, potissimum pugnandum est.

B) In intestinorum inflammatione, in qua eadem fere, quae in ventriculi inflammatione, medicamentorum interiorum difficultas locum habet, ac ad quam resolvendam semicupia emollientia tepida calidave summam vim habere medicorum probatissimorum observationes docent.

C) Herniae, quas, quod intercepta sunt in iis aut intestina, aut alia abdominis viscera, incarcerationas vocant, ad idem morbi genus pertinent. In his si inflammatio subest, quae a tam diro morbo raro abesse solet, aut partium frictura, emollientia semicupia auxilium maximum adferre, probatissimorum medicorum observatio docuit a). Sunt, qui et frigidissimam, imo glaciem nivemque hernioso tumori apponi iubeant: at anceps haec medicina est, neque unquam, nisi in ancipiti malo, ad quod

a) vll. Cl. Richter von den Brüchen Cap. 17. pag. 198.

quod profligandum iam alia omnia tentata incassum sunt, adhibenda.

D) In renum acutis affectibus sanandis balneorum virtutem tantam esse, ut nulla alius medicamenti virtute superetur, tam antiqui, quam recentiores probavere. Summam inprimis utilitatem balnea calida afferre calculi doloribus excruciat, ac lenimen dolorum praesentaneum efficere, omnes docuere. Eandem virtutem summam eiusdem generis balnea ad vesicae urinariae acutos affectus calculosque habent.

E) Ad uteri inflammationem iam antiquiores medici adhibere balnea emollientia. Neque recentiores ea ad hanc affectionem adhiberi tuto et cum auxilii plurima spe negarunt.

In capitis affectibus ab inflammatione pendentibus morbi genus eminet, celeri, quam inferre saepe solet, nece famosum, a solis ictu procedens, insolationem vocant. Ad hanc *TISSOTVS*, qui praeclare de ea scripsit, post venaesectionem et pedum emollientia balnea, etiam femicupia commendavit b).

Oculorum inflammatione affectis veteres balnea dulcis aquae commendabant. Materiam, quae ad oculos decubuerat, per corpus digestam in spiracula ferri et per ea educi putabant c).

Ad

b) *Avis au peuple* Cap. 10. §. 160.

c) *Hipp. aph.* VI. 31. *Actius* tetr. III. 5. 3. *River. prax. med.* L. II. c. 8.

Ad pectoris morbos cum inflammatione iunctos curandos Hippocratei libri de internis affectionibus auctor d) balnea emollientia quidem commendavit, at posteri, quod metuebant balneorum in cruditate, et priusquam coctio morbi absoluta esset, vim, ea non adhibuere. Et adhiberi etiam ideo nequeunt, quod, vel calida sint, vel frigida, humores ad partes in pectore conclusas pellunt, eoque modo inflammationem augere possunt.

Si vero in ullo morbo, in febre continenti inflammatoria simplici, synochum imputrem GALENVS dixit, certe valebunt, balnea tepida emollientia, quae sanguinis aliorumque humorum spissitudinem diluunt, stricturem, motum nimis vegetum in solidis partibus minuunt, eoque modo omne curationis punctum absolunt. Conducent etiam in omnibus inflammationibus, his exceptis, quae pectus caputque occupant.

d) Hipp. de intern. affect. Sect. V. pag. 533.

 T H E S E S.

I.

Sordium primarum viarum signum certum non est
lingua flava.

II.

Acaros, quos Wichmannus, vir illustr. unicam
scabiei causam esse dixit, hanc esse nego.

III.

Virginitatis certae notae non dantur. Gravi-
ditatis tamen signa virginitatis signis certiora sunt.

IV.

Animi morbos dari nego.

V.

Fibras musculares in utero esse existimo.

VI.

In multis morbis, symptomate curato primum,
causam tollere convenit.

VII.

Emeticorum usum graviditas non contraindicat.

VIII.

Etiam artificiales variolas cum minore periculo
decurrere certum est, infectionem tamen variolarum
extra

extra epidimiac variolosae tempus tentandam non esse puto.

IX.

Nausea et vomitus non semper indicant vomitoria.

X.

In phthisi pulmonali vomitoria adhibenda sunt.

XI.

Vomitus non solus ac unicus emeticorum effectus est.

XII.

Aer purissimus et febre hectica, et putrida laborantibus noxius est.

01 A 6709

ULB Halle 3
003 092 372

Rho ✓

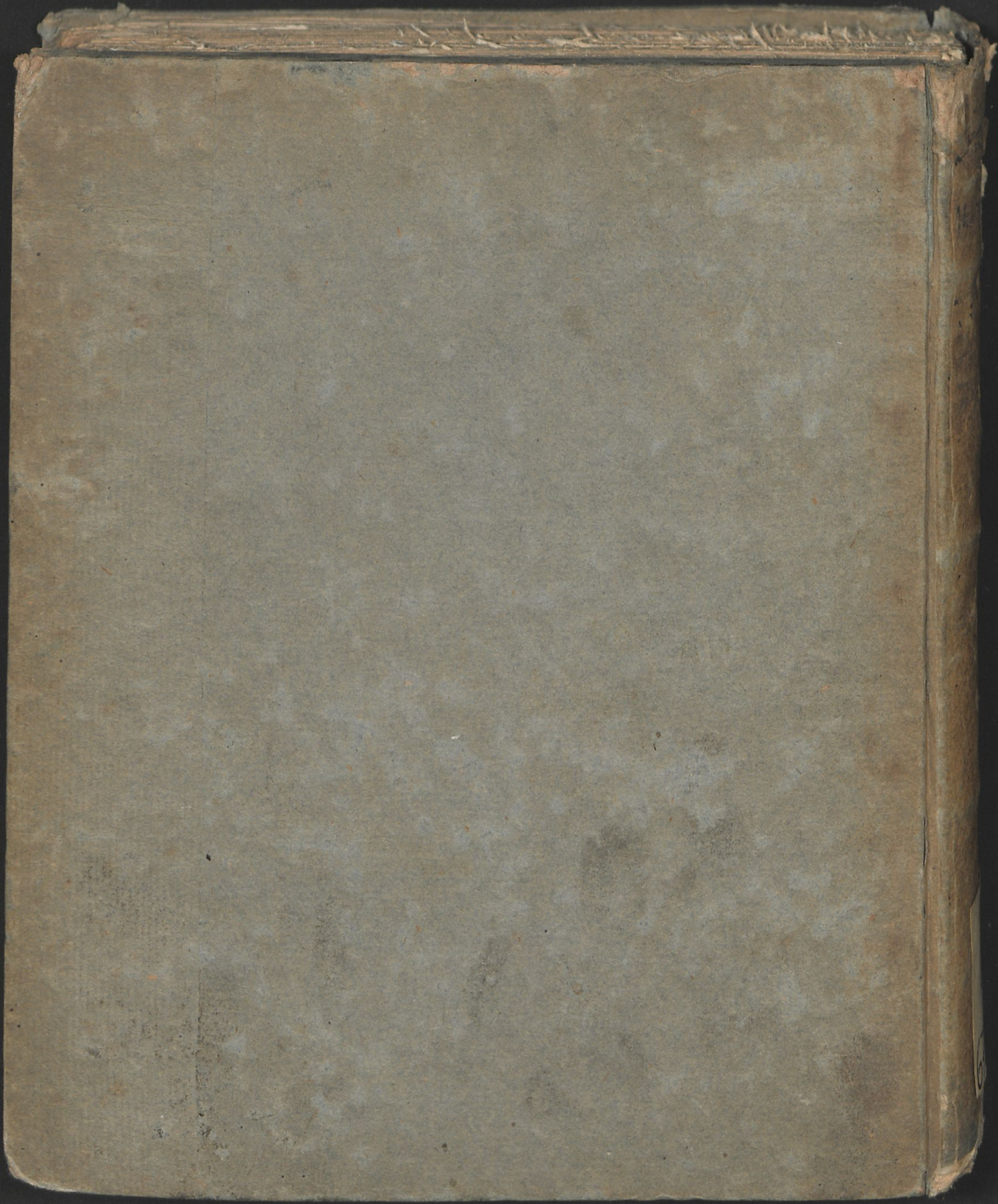

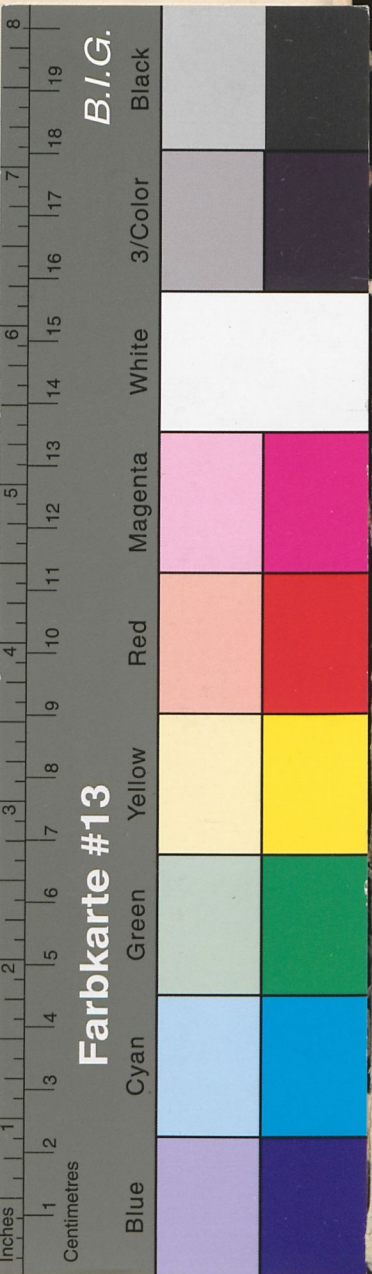

27

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
EXHIBENS
BALNEORVM VSVM AD
CVRANDAS FEBRES

QVAM
CONSENTIENTE
GRATIOSO MEDICORVM ORDINE
IN STVDIORVM VNIVERSITATE
ALTORFINA
PRO CONSEQVENDA
DOCTORIS MEDICINAE DIGNITATE

PVBLCICE DEFENDET
AVCTOR
FRANCISCVS XAVERIVS EISELIN
ELVANGA-SVEVVS.

DIE XXVII IVNII MDCCLXXXII.

ALTORFII
TYPIS IOANNIS PAVLLI MEYER
ACADEMIAE TYPOGRAPHI.

